

Klimat- och näringslivsdepartementet
Miljöprövningsenheten

Rapport om hur Sverige genomför Århuskonventionen utkast

1. Lämna kortfattad information om arbetet med att ta fram rapporten, om vilka myndigheter som har deltagit i arbetet och/eller på annat sätt bidragit till rapporten, om hur allmänheten har beretts möjlighet att delta i arbetet och vilken hänsyn som har tagits till allmänhetens synpunkter

Rapporten har tagits fram av Klimat- och näringslivsdepartementet i samarbete med berörda departement inom Regeringskansliet. [information under denna punkten uppdateras när rapporten är klar att skickas in.].

2. Redogör för eventuella särskilda omständigheter som är relevanta för förståelsen av rapporten, exempelvis om det finns en federal och/eller decentraliserad beslutsprocess, om konventionen har direkt effekt eller om det finns finansiella restriktioner som har inneburit betydande problem när konventionens bestämmelser har genomförts (frivilligt)

Internationella konventioner har inte direkt effekt utan måste införlivas i svensk rätt för att bli tillämpliga. Genom att ratificera en konvention blir Sverige dock folkrättsligt bunden av konventionen och nationella bestämmelser kan tolkas konventionsenligt. De rättigheter som Århuskonventionen ger allmänheten var i stor utsträckning redan garanterade i svensk rätt när Sverige ratificerade konventionen och blev part till den 2005, efter att riksdagen godkänt tillträdet och beslutat om vissa lagstiftningsåtgärder som ansågs nödvändiga för att konventionens bestämmelser skulle få bindande verkan utöver de rent folkrättsliga (prop. 2004/05:65, bet. 2004/05:MJU11, rskr. 2004/05:193). Eftersom det svenska myndighetsbegreppet delvis skiljer sig från konventionens infördes t.ex. lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Lagen

kompletterar den grundlagsfästa offentlighetsprincipen om allmänhetens rätt att ta del av handlingar som finns hos myndigheter och garanterar att allmänheten har tillgång även till miljöinformation som finns hos sådana enskilda organ som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter, men som inte omfattas av offentlighetsprincipen. Vidare ändrades sekretesslagen (1980:100) bl.a. på så sätt att en ny sekretessbrytande bestämmelse infördes för uppgifter om utsläpp i miljön. Sekretesslagen har numera ersatts av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Även konventionens bestämmelser om miljöorganisationers överklaganderätt föranledde åtgärder.

Svenska myndigheters agerande granskas av Riksdagens ombudsmän (JO, www.jo.se) och Justitiekanslern (JK, www.jk.se) på eget initiativ eller efter anmälan, t.ex. från allmänheten. JO utövar på riksdagens vägnar tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Tillsynen omfattar såväl domstolar och andra myndigheter som de anställda befattningshavarna. Utgångspunkten för verksamheten är den enskildes intresse av att bli föremål för en lagenlig och även i övrigt korrekt behandling från myndigheternas sida. JO-ämbetet är en del av det konstitutionella skyddet för den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Även JK utövar tillsyn över myndigheter och deras tjänstemän för att kontrollera att lagar och andra författningar följs. Tillsynen är främst inriktad på att upptäcka systematiska fel i den offentliga verksamheten. Både JO och JK har rätt att som särskilda åklagare väcka åtal mot offentligt anställda för brott i tjänsten. JO och JK kan dock inte ålägga en myndighet att agera. Deras beslut följs dock regelmässigt av myndigheterna.

När lagar och förordningar som kan påverka miljön ses över görs regelmässigt en bedömning av om det finns ytterligare möjligheter att förbättra genomförandet av konventionen.

3. Artikel 3, Allmänna bestämmelser

Lista lagar och andra åtgärder som genomför de allmänna bestämmelserna i artikel 3, punkterna 2, 3, 4, 7 och 8

Beskriv särskilt hur dessa punkter har genomförts. Beskriv särskilt:

(a) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att tjänstemän och myndigheter hjälper till och ger den vägledning som krävs;

Förvaltningslagen (2017:900) innehåller grundläggande krav som måste eftersträvas i all verksamhet när det gäller myndigheternas kontakter med och bemötande av enskilda samt i fråga om nåbarhet och tillgänglighet. I 6 § första stycket förvaltningslagen anges att en myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. I andra stycket samma paragraf anges att myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål. Av 7 § förvaltningslagen framgår bl.a. att en myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas.

Alla myndigheter är skyldiga enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service att se till att den digitala service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller lagens krav på tillgänglighet, tillgänglighetsredogörelse och rätten att begära tillgängliga versioner av innehåll som aktören åberopat undantag för.

(b) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att främja utbildning och medvetenhet i miljöfrågor;

Arbete med att främja utbildning och medvetenhet i miljöfrågor pågår både inom skolväsendet och i andra sammanhang. Hos myndigheter och enskilda organ finns omfattande mängder information och det pågår ett kontinuerligt arbete med att informera om miljöfrågor, bl.a. genom miljöinformation på internet, se under artikel 5.

Inom ramen för Sveriges arbete med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling arbetar Skolverket specifikt med mål 4, god utbildning för alla. Skolinspektionen publicerade den 2 februari 2023 en granskning som syftar till att ta reda på med vilken kvalitet skolorna arbetar för att lärande för hållbar utveckling ska präglade utbildningen i sin helhet ([Skolors arbete med lärande för hållbar utveckling \(skolinspektionen.se\)](#)).

Enligt förskolans läroplan ska utbildningen lägga grunden för ett växande intresse och ansvar hos barnen att delta i samhället och för en hållbar utveckling

En positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur människors olika val i vardagen kan påverka miljön och bidra till en hållbar utveckling.

Enligt läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet är skolans uppdrag att genom ett miljöperspektiv ge eleverna möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Ett av skolans övergripande mål är att varje elev visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv. Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått såväl kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling som kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället. Undervisningen i förskoleklass och fritidshemmet ska även ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling.

Enligt läroplanerna för gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan och för vuxenutbildningen ska miljöperspektivet i undervisningen ge eleverna insikter så att de kan dels själva medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Insatser görs även för att förbättra lärarnas kunskaper i miljöfrågor och inom ramen för utbildningar på högskolenivå.

Enligt högskolelagen (1992:1434) ska universitet och högskolor i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

De flesta universitet och högskolor integrerar hållbar utveckling i ett antal av sina utbildningar och har även utbildningar direkt inriktade på miljöfrågor.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har en omfattande forskning inom miljöområdet och beaktar hållbarhetsaspekter i hela sitt programutbud. SLU har även i uppdrag att bedriva fortlöpande miljöanalys.

Enligt lagen (2001:99) om den officiella statistiken ska det finnas officiell statistik för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Statistiken ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. Statistiska centralbyrån (SCB) ansvarar för att samordna systemet för den officiella statistiken och presenterar ett urval av statistiken om Sverige i text, infografik och interaktiva diagram på [Snabba fakta om Sverige \(scb.se\)](http://snabba.fakta.om.sverige.scb.se). Sverige i Siffror innehåller en del som avser land, miljö och energi ([Snabba fakta om land, miljö och energi \(scb.se\)](http://snabba.fakta.om.land.miljo.och.energi.scb.se)), bl.a. redovisas statistik avseende utsläpp av växthusgaser.

Naturvårdsverket har enligt sin instruktion (SFS 2012:989) uppgiften inom sitt ansvarsområde att särskilt på ett kostnadseffektivt sätt göra kunskaper om miljön och klimatet samt miljö- och klimatarbetet tillgängliga för myndigheter, allmänheten och andra berörda.

Forskningsrådet Formas ansvarar för kommunikation om forskning och forskningsresultat samt för popularisering av den forskning som finansieras av Formas inom ansvarsområdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. På www.formas.se finns bl.a. information om de forskningsprojekt som rådet stöder och om aktuella och kommande forskningssatsningar. Där finns också webbsändningar av seminarier, informationsmöten och debatter. Formas ger ut webbtidningen Extrakt, som har en bred bevakning av miljö- och hållbarhetsfrågor. Innehåll på formas.se och tidningen Extrakt delas på Formas konton på sociala medier. Formas stöder även andra organisationer som kommunicerar med allmänheten, som t.ex. "Forskning och framsteg" som vänder sig till en forskningsintresserad allmänhet med en populärvetenskaplig journalistik, och Formas är medlem av föreningen Vetenskap och allmänhet. Tillsammans med bland andra Vetenskapsrådet driver Formas www.forskning.se som vänder sig mot allmänhet, lärare och journalister, och www.expertsvar.se, som är en digital tjänst som servar journalister och redaktioner som vill komma i kontakt med relevanta forskare och forskningsinstitutioner.

Naturhistoriska riksmuseet har till uppgift att främja intresset för och kunskapen och forskningen om universums, jordens och livets uppbyggnad och utveckling, biologisk mångfald, människans biologi samt miljö och landskap. Verksamheten genomförs bl.a. genom utställningar, programaktiviteter och pedagogisk verksamhet för alla utbildningsnivåer från förskola till forskarutbildningar. Myndigheten bedriver även screening efter miljögifter och leder den svenska ringmärkningen av fåglar. Myndigheten bedriver forskning inom bl.a. systematik, taxonomi, och miljögifter och publicerar information och utbildningsmaterial om natur och miljö på www.nrm.se, www.naturforskaren.se, www.fishbase.se och www.gbif.se.

Riksantikvarieämbetet ansvarar för frågor om kulturarvet, däribland frågor om kulturlandskap och kulturmiljöer. Myndigheten ska med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet bl.a. särskilt verka för ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas, verka för att kulturvärdena i bebyggelsen och i landskapet tas till vara samt bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och byggande, och följa och stödja det regionala kulturmiljöarbetet. Myndigheten ska även verka för ökad kunskap och främja kunskapsförsörjning och metodutveckling samt bedriva informations- och rådgivningsverksamhet inom sitt verksamhetsområde.

Stiftelsen Håll Sverige Rent undervisar barn och ungdomar i miljöfrågor, i första hand genom skolnätverk Grön Flagg – Sveriges största skolnätverk för hållbar utveckling. Stiftelsen verkar för minskad nedskräpning, ökad återvinning och för att främja individers och organisationers miljöansvar. Stiftelsen informerar om sitt arbete på www.hsr.se.

Kemikalieinspektionen har genom ett samarbete med Håll Sverige Rent tagit fram ett lektionsupplägg för att öka barn och ungdomars kunskap om risker med farliga ämnen. Kemikalieinspektionen har också, i ett samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge, lanserat hannashus.se ([Hannas Hus.se](http://HannasHus.se) - [Hannas Hus](http://HannasHus)), vilket är ett utbildningsmaterial online som riktar sig till elever i åldrarna 8-12 och är tänkt som ett verktyg för lärare i undervisningen om kemikalier och om viktig varningsmärkning. Förhoppningen är att verktyget ska öka medvetenheten hos både barn och vuxna och minska antalet olyckor kopplade till användningen av kemikalier i vardagen.

Alla som jagar i Sverige ska betala en viltvårdsavgift enligt 49 § jaktförordningen (1987:905). Avgifterna samlas i en viltvårdsfond som efter regeringens bestämmande får användas för att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med jaktlagen (41 § jaktlagen (1987:259)). Fonden används bl.a. till att finansiera viltforskning enligt ett särskilt forskningsprogram. Syftet med forskningen är att bidra med kunskap för en hållbar förvaltning av vilt.

(c) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att föreningar, organisationer och grupper som främjar miljöskydd erkänns och får stöd;

Miljöorganisationers rätt att verka fritt utan att bestraffas, förföljas eller trakasseras skyddas av de grundlagsfästa bestämmelserna om yttrandefrihet, informationsfrihet, föreningsfrihet, mötesfrihet och demonstrationsfrihet i 2 kap. regeringsformen och genom Sveriges förpliktelser enligt bl.a. den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Europakonventionen är sedan 1995 svensk lag genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Flertalet organisationer inom den ideella sektorn har associationsformen ideell förening. Det är enkelt att starta ideella föreningar i Sverige. En ideell förening behöver inte vara registrerad hos någon myndighet och allmännyttiga ideella föreningar får vissa skattelättnader. Föreningar som avser att bedriva någon form av näringsverksamhet kan anmälas till Bolagsverket. En förening som vill ha ett organisationsnummer ska vända sig till Skatteverket som registrerar ideella föreningar.

Organisationernas kunskap tas tillvara genom t.ex. remissförfaranden och andra samrådsformer, bl.a. lagstadgade samrådsformer enligt miljöbalken.

Det finns även ett flertal formaliserade forum för samverkan och dialog mellan Regeringskansliet och företrädare för olika typer av föreningar och folkrörelser, se under artikel 7.

Miljöorganisationer i Sverige kan söka ekonomiska bidrag. Naturvårdsverket fördelar årligen statsbidrag till organisationer inom miljöområdet. Naturvårdsverket har under 2024 fördelat 19 miljoner kronor i bidrag till olika ideella miljöorganisationer vars arbete bidrar till att uppfylla miljö kvalitetsmålen.

Även friluftorganisationer kan söka statsbidrag. För 2024 fanns nära 98 miljoner kronor att disponera för Naturvårdsverket som stöd till friluftorganisationer. Medlen får användas för bidrag till föreningen Svenskt Friluftsliv, att fördela enligt förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer.

Vattenmyndigheterna delar årligen ut bidrag till vattenråd som är lokala samverkansorgan för vattenfrågor med representanter från näringsliv, kommuner, ideella organisationer och även privatpersoner kan ingå.

Regeringen, och från 2021 även Naturvårdsverket, delar årligen ut bidrag från viltvårdsfonden till olika organisationer, bl.a. till jägarorganisationer, för att de t.ex. ska bidra till att enskilda har tillgång till objektiv, kunskapsbaserad och lättillgänglig information om viltförvaltning och viltforskning.

Trafikverket ger bidrag till för samverkan med civilsamhället i syfte att möta utmaningar inom transportområdet som anses bidra till att de transportpolitiska målen uppnås, inklusive utförande av uppgifter som främjar ökad trafiksäkerhet på väg och främjar en säker cykling.

Riksantikvarieämbetet fördelar årligen statligt bidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet som genom sin verksamhet främjar att en mångfald av kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas. Riksantikvarieämbetet lämnar också bidrag för ideellt kulturarvsarbete till föreningar över hela landet.

I lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och i förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter finns bestämmelser om ekonomiskt bidrag till ideella organisationer. Stödet syftar till att förbättra möjligheterna för en allsidig bedömning av miljökonsekvenserna av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle. Det syftar också till att förbättra allmänhetens påverkan i denna process.

(d) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att främja tillämpningen av konventionens principer internationellt (i internationella beslutsprocesser som rör miljön och inom ramen för internationella organisationer när miljöfrågor behandlas); såsom

(i) åtgärder som har vidtagits för att samordna arbetet inom och mellan olika departement och informera tjänstemän som arbetar inom andra relevanta internationella organ om artikel 3.7 och Almaty-riktlinjerna samt indikera om samordningsåtgärder pågår,

Handläggare inom ansvariga departement och myndigheter informerar regelmässigt varandra om pågående internationella processer som rör miljön och om vikten av att sprida konventionens principer. Enkäter och informationsmaterial från konventionens sekretariat sprids till berörda handläggare.

(ii) åtgärder som har vidtagits för att på nationell nivå sprida information om internationella organ som behandlar miljöfrågor samt ange i vilka skeden denna information har tillhandahållits,

Information om internationella forum finns bl.a. att ta del av via regeringens webbplats, www.regeringen.se. Exempel på sådan information är information om partsmöten under FN:s klimatkonvention, möten inom Internationella valutafonden, Världsbanken och FN:s miljöprogram (Unep).

(iii) åtgärder som har vidtagits för att främja och göra det möjligt för allmänheten att på nationell nivå delta i arbetet i olika internationella organ (t.ex. genom att bjuda in representanter för icke-statliga organisationer att delta i partens delegation under internationella förhandlingar som rör miljön).

Det finns olika former av samråd i förhållande till arbete inom internationella organ som behandlar miljöfrågor. Inför exempelvis partsmöten och förhandlingar inom internationella miljöskyddskonventioner och andra organ genomförs regelmässigt samråd på nationell nivå. Dessa har normalt formen av möten mellan företrädare för regeringen och intressenter som icke-statliga organisationer, branschorganisationer, forskare och berörda myndigheter. Till Klimatkonventionens partskonferenser (COP) och FN:s High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) medföljer en ungdomsdelegat.

(iv) åtgärder som har vidtagits för att främja tillämpningen av konventionens principer i internationella beslutsprocesser som rör miljön (inom andra internationella organ)

Se svar under (v).

(v) åtgärder som har vidtagits för att främja konventionens principer i andra internationella organs arbetsprogram, projekt, beslut m.m.

Konventionens bestämmelser om att arbeta för att främja konventionens principer även inom andra internationella processer stämmer väl överens med svensk strävan mot ökad öppenhet inom EU och i internationella sammanhang. Sverige deltog aktivt i arbetet med att ta fram riktlinjerna för allmänhetens deltagande i internationella forum. Sverige stödde aktivt den process inom FN:s miljöprogram (Unep) som ledde fram till att globala riktlinjer för nationell lagstiftning om tillgång till information, allmänhetens deltagande och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Guidelines for the Development of National Legislation on Access to Information, Public Participation and Access to Justice in Environmental Matters) kunde antas 2010. Även om riktlinjerna är avsedda att vara ett stöd för att utveckla länders nationella lagstiftning på området var det en internationell process som ledde till att riktlinjerna antogs. Detta, i kombination med den bredare spridning av konventionens principer på nationell nivå som riktlinjerna innebär, ökar förutsättningarna för att principerna i ökad utsträckning ska kunna prägla arbetet i internationella forum och organisationer i framtiden.

Sverige har i Unece drivit på öppenhet och tillgänglighet av miljöinformation enligt Seis (Shared Environmental Information System) och bidrar i ett initiativ för en global miljödatastrategi enligt ministerdeklaration vid FN:s miljöförsamlings fjärde session (Unep-4).

Sverige har arbetat för att konventionens principer ska genomsyra arbetsprocesser inom ramen för den globala kemikaliestrategin SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Sverige och EU har inom SAICM särskilt drivit frågan om internationellt samarbete om information om kemikalier i varor. Arbetet med det program som beslutades under år 2015 har letts av FN:s miljöprogram och kallas CiP (Chemicals in Products).

(e) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att personer som utövar sina rättigheter enligt konventionen inte på något sätt bestraffas, förföljs eller trakasseras för detta.

Av svensk grundlag följer bl.a. att var och en gentemot det allmänna ska vara tillförsäkrad yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations- och föreningsfrihet (2 kap. 1 § regeringsformen). Även Europakonventionen skyddar dessa grundläggande rättigheter.

I Sverige finns även särskilt skydd för personer som i ett arbetsrelaterat sammanhang rapporterar om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att det kommer fram, eller information om sådant som strider mot eller motverkar syftet med viss unionsrätt. Exempel på allvarliga missförhållanden kan vara att arbetsgivaren inte följer gällande föreskrifter för verksamheten, t.ex. om hantering av kemiska produkter. Informationen kan även röra förhållanden som innebär risker för liv, säkerhet, hälsa och skador på miljön.

Regelverket finns i lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (visselblåsarlagen) samt förordningen (2021:949) med samma namn. En rapporterende person som genom rapporteringen har åsidosatt en tystnadsplikt eller som vid inhämtande av information har överträtt bestämmelser i lag, beslut eller avtal, får under vissa förutsättningar ansvarsfrihet. En arbetsgivare får inte, under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda, hindra rapportering eller vidta repressalier mot en rapporterende person.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visselblåsar direktivet) har genomförts i Sverige genom de nämnda författningarna.

4. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 3

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 3 som anges ovan.

—

5. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av de allmänna bestämmelserna i artikel 3

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av de allmänna bestämmelserna i artikel 3.

—

6. Webbadresser som är relevanta för att genomföra de allmänna bestämmelserna i artikel 3

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

7. Artikel 4, Tillgång till miljöinformation

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna om tillgång till miljöinformation i artikel 4.

Förklara hur punkterna i artikel 4 genomförs. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

Sverige har en lång tradition av öppenhet när det gäller offentlig förvaltning. Den grundlagsfästa offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och företrädare för media har rätt till insyn i och tillgång till information om statens och kommunernas verksamhet. En del av offentlighetsprincipen är principen om allmänna handlingars offentlighet i 2 kap.

tryckfrihetsförordningen (TF), Bestämmelserna i 2 kap. TF ger allmänheten en rätt att ta del av handlingar som är att betrakta som allmänna. En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndigheten. En myndighet kan endast besluta att begränsa insynen i en allmän handling om uppgifter i handlingen omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Dessutom är en myndighet skyldig att på begäran lämna ut offentliga uppgifter ur allmänna handlingar.

Allmänna handlingar som inte innehåller uppgifter som är sekretessbelagda ska lämnas ut oavsett om de innehåller miljöinformation eller någon annan information.

Bestämmelserna i TF om rätten att ta del av allmänna handlingar hos en myndighet kompletteras av lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ, som ger allmänheten rätt att ta del av handlingar hos enskilda organ som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter. I lagen definieras miljöinformation som miljön och faktorer som kan påverka miljön eller hur människors hälsa, säkerhet och livsvillkor samt kulturmiljöer och byggnadsverk kan påverkas av miljön eller av sådana faktorer som kan påverka miljön.

Offentlighetsprincipen innefattar, vid sidan av handlingsoffentligheten, även bl.a. en rätt för var och en att offentliggöra eller meddela uppgifter för publicering i grundlagsskyddade medier, t.ex. tidningar, tv och radio (meddelarfrihet). Den reglering om tystnadsplikt som finns i offentlighets- och sekretesslagen begränsas genom regleringen om meddelarfrihet på så sätt att tjänstemännen har en förhållandevis långtgående grundlagsskyddad rätt att avslöja sekretessbelagd information i publiceringssyfte (1 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 10 § yttrandefrihetsgrundlagen). Även om meddelarfriheten inte ger allmänheten rätt till information så innebär den att tjänstemän kan informera medierna om vad som sker inom deras område. Detta innebär dock inte en rätt att lämna ut en allmän handling i de delar handlingen omfattas av sekretess utan bara uppgifterna i handlingen. För vissa typer av uppgifter där intresset av sekretess väger särskilt tungt så gäller undantag från meddelarfriheten. Meddelarfriheten är vidare inskränkt i avseende av bl.a. allvarliga brott mot rikets säkerhet. Ytterligare uttryck för offentlighetsprincipen är offentlighet vid domstolsförhandlingar och vid beslutande församlingars sammanträden.

I fråga om diskrimineringsförbudet i artikel 3.9 kan särskilt nämnas att grundlagen garanterar var och en som vistas i landet informationsfrihet, vilket innebär en frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden (2 kap. 1 § första stycket 2 regeringsformen).

Beskriv också särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) varje person kan få tillgång till information utan att behöva ange några skäl för begäran;

Tryckfrihetsförordningen ger var och en rätt att ta del av information som finns i allmänna handlingar hos myndigheter och som inte är sekretessbelagd. När någon enskild begär att få ta del av en allmän handling får en myndighet inte efterfråga sökandens identitet i vidare mån än vad som behövs för att pröva en fråga om sekretess. Myndigheten får inte heller efterfråga syftet med begäran om det inte behövs för att myndigheten ska kunna pröva om det finns hinder mot att handlingen lämnas ut (2 kap. 18 § TF). Detta innebär att uppgifter som inte omfattas av sekretess som huvudregel ska lämnas ut utan att myndigheten får ta reda på vem som begär uppgiften och i vilket syfte.

Enligt lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ har var och en rätt att få ta del av miljöinformation som innehas eller förvaras av ett organ som omfattas av lagen utan att uppge sitt namn eller ange skälen för sin begäran i större utsträckning än vad som behövs för att det ska vara möjligt att pröva om det finns hinder mot att informationen lämnas ut.

Enligt 3 § arkivlagen (1990:782) framgår att myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov. Av förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet framgår att myndigheten är statlig arkivmyndighet med föreskriftsrätt och uppgift att främja arkivvården. Kommun- och regionstyrelsen är arkivmyndighet i kommuner respektive regioner, om inte fullmäktige har utsett någon annan nämnd eller styrelse till arkivmyndighet.

(ii) kopior på de dokument som innehåller informationen tillhandahålls;

Enligt 2 kap. 16 § TF har den som önskar ta del av en allmän handling även rätt att få en avskrift eller en kopia av handlingen. Detsamma följer av lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Den som önskar ta del av en allmän handling har även rätt att mot fastställd avgift få en kopia av handlingen till den del den får lämnas ut.

(iii) informationen tillhandahålls i den form som efterfrågas;

I lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ har konventionens artikel 4.1 b genomförts ordagrant. Miljöinformationen ska därmed lämnas ut i den form som begärs, utom när den redan finns tillgänglig i annan form eller det är rimligt att den görs tillgänglig i annan form. Om informationen lämnas i annan form än som begärts, ska skälen för detta anges. Även grundlagsregleringen får anses förenlig med konventionens krav, bl.a. genom att en allmän handling ska tillhandahållas den som önskar ta del av den så att handlingen kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas (2 kap. 15 § TF). En myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas (7 § förvaltningslagen (2017:900)). Myndigheterna ska uppfylla högt ställda krav på tillgänglighet och tillmötesgående och informationstekniken är ett centralt redskap när det gäller att utveckla servicen i förvaltningen.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att tidsgränserna ska hållas;

Enligt 2 kap. TF ska den som har begärt att få ta del av en allmän handling som får lämnas ut, få ta del av handlingen genast eller så snart det är möjligt. En begäran om att få ta del av en kopia av handlingen ska behandlas skyndsamt. Någon bestämd tidsram anges inte i tryckfrihetsförordningen men enligt fast praxis innebär bestämmelserna att besked i en utlämnande fråga ska ges samma dag, men att någon eller några dagars fördröjning kan godtas om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna ta ställning till om handlingen kan lämnas ut. Enligt lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ ska information lämnas ut så snart som möjligt, dock senast en månad efter det att informationen begärts.

(c) När det gäller punkterna 3 och 4 – åtgärder som har vidtagits för att

(i) införa grunder för att avslå en begäran;

Huvudregeln i svensk rätt om tillgång till information hos myndigheter är enligt 2 kap. TF att en allmän handling ska lämnas ut om inte annat är föreskrivet. Rätten att ta del av allmänna handlingar får begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa särskilt angivna intressen och begränsningen måste anges noga i bestämmelser i en särskild lag (2 kap. 2 § TF). Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, är den lag som innehåller bestämmelser om begränsningar i rätten att ta del av allmänna handlingar. Bestämmelserna i OSL stämmer överens med artikel 4.3–4 i konventionen (10 kap. 5 och 36 kap. 5 § OSL). Konventionens bestämmelser har även kommit till uttryck i lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ.

(ii) säkerställa att sista stycket i punkten 4, om att hänsyn ska tas till allmänhetens intresse av att informationen lämnas ut och huruvida informationen gäller utsläpp i miljön, tillämpas.

Grundtanken i det svenska rättssystemet är att sekretessintresset inte ensamt bör vara avgörande för hur starkt sekretesskyddet ska vara utan att detta alltid måste vägas mot insynsintresset och att insynsintresset kan vara olika stort i olika sammanhang. Avvägningen mellan sekretessintresset och insynsintresset görs när en sekretessbestämmelse införs och kommer till uttryck genom att det i bestämmelsen anges om en presumtion för offentlighet eller en presumtion för sekretess ska gälla för de uppgifter som omfattas av bestämmelsen. Dessutom måste en myndighet som tar emot en begäran om att lämna ut sekretessreglerad miljöinformation (dvs. uppgifter

för vilka det finns en bestämmelse om sekretess) alltid ta ställning till om det är uppenbart att uppgiften har sådan betydelse från miljösynpunkt att intresset av allmän kännedom om uppgiften har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. I såväl OSL som lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ finns en sekretessbrytande bestämmelse för uppgifter om utsläpp i miljön vilket innebär att en annars sekretessbelagd uppgift ändå får lämnas ut under vissa förutsättningar. Både i OSL och i lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ anges uttryckligen vilka av sekretessbestämmelserna som inte gäller för uppgift om utsläpp i miljön (10 kap. 5 § OSL och 7 § lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ). Ett beslut om avslag på en begäran om att få ta del av miljöinformation kan överklagas, se närmare redogörelsen under artikel 9.

(d) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att se till att den myndighet som inte har den miljöinformation som efterfrågas vidtar nödvändiga åtgärder;

Om en begäran om att få ta del av handling hos en myndighet ställs till fel myndighet följer det av lag att myndigheten bör hjälpa sökanden till rätta (6 § förvaltningslagen). En bestämmelse av samma innebörd finns också i lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Det följer också av den allmänna serviceskyldighet som gäller för alla myndigheter att myndigheten ska hjälpa sökanden på de sätt som anges i artikel 4.5.

(e) När det gäller punkten 6 – åtgärder som har vidtagits för att se till att kravet på att skilja ut information som inte behöver lämnas ut från annan information och se till att resten lämnas ut, tillämpas;

Om en handling inte kan tillhandahållas i sin helhet utan att någon sådan del av handlingen som inte får lämnas ut röjs ska handlingen göras tillgänglig för sökanden i övriga delar (2 kap. 12 § TF). Av 7 § lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ framgår att utlämnande får vägras helt eller delvis. Det finns alltså en skyldighet att lämna ut de delar av de begärda handlingarna som inte omfattas av sekretess.

(f) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att se till att avslagsbeslut uppfyller tidskrav och övriga krav som ställs på sådana beslut;

En förvaltningsmyndighets beslut att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling ska motiveras med en klaggörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt, och även innehålla information om hur beslutet överklagas (32 och 33 §§ förvaltningslagen). Det finns inga uttryckliga bestämmelser om inom vilken tidsfrist som avslagsbeslut måste fattas. De

krav på skyndsam handläggning som följer av gällande bestämmelser och fast praxis i utlämnande frågor har redovisats ovan. Dessutom innehåller 9 § förvaltningslagen ett allmänt krav på att ärenden ska handläggas snabbt. Vidare gäller enligt 2 kap. 19 § tryckfrihetsförordningen att överklaganden av beslut om att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling alltid ska prövas skyndsamt.

(g) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att se till att kraven om kostnader uppfylls.

Enligt 2 kap. 15 § tryckfrihetsförordningen (TF) ska en allmän handling som får lämnas ut tillhandahållas gratis på stället där handlingen finns. För kopior får avgift tas ut (2 kap. 16 § TF). För statliga myndigheter gäller avgiftsförordningen (1992:191). Enligt 15 § ska myndigheter bl.a. ta ut avgift om den efter särskild begäran lämnar ut en kopia eller avskrift av allmän handling. De avgifter som får tas ut är beräknade för att uppnå full kostnads- täckning och ska bl.a. täcka myndighetens kostnader för papper och slitage på kopieringsapparaten (se JO 6032-10 och RÅ 1985 2:9). Om en beställning omfattar tio sidor eller mer ska enligt huvudregeln en avgift om 50 kronor tas ut. För varje sida därutöver är avgiften 2 kronor (16 §). När det gäller digitala kopior av dokument saknas stöd i 15 §. I rättspraxis har en myndighet ansetts haft rätt att ta ut en avgift enligt 4 § p. 8 för att lämna ut en handling i elektronisk form (Kammarrätten i Stockholms mål 4805-14). Kommuner får enligt självkostnadsprincipen inte ta ut högre avgifter än vad som motsvarar kostnaderna för den nytthet som tillhandahålls. Grunderna för kommunal avgiftsättning framgår av taxor antagna av kommunfullmäktige. I lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ finns bestämmelser om att skälig ersättning för kostnader förenade med utlämnandet får tas ut och att en i förväg fastställd taxa för detta i så fall ska finnas. I lagen (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen finns bestämmelser om att en myndighet vid vidareutnyttjande av handlingar inte får ta ut avgifter som överstiger kostnaderna för att reproducera, tillhandahålla och sprida handlingarna (7 §). Lagen genomför direktiv 2013/37/EU om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.

8. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 4

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 4

—

9. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 4

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om tillgång till information i artikel 4, t.ex. om det finns statistik över hur många förfrågningar om att få ta del av miljöinformation som har gjorts, hur många förfrågningar som har avslagits och skälen för avslag?

Vid mark- och miljödomstolarna finns databasen miljöboken som gör det enklare att hitta avgöranden som rör tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder enligt miljöbalken eller lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Mark- och miljödomstolarna, Mark- och miljööverdomstolen, Domstolsverket och länsstyrelserna har möjlighet att söka i databasen. Frågor från allmänheten går genom dessa myndigheter.

10. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 4

Ange eventuella relevanta webbadresser

Nämnda författningar finns t.ex. här <http://rkrattsbaser.gov.se/sfsr>.

11. Artikel 5, Insamling och spridning av miljöinformation

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna om insamling och spridning av miljöinformation i artikel 5.

Förklara hur punkterna i artikel 5 genomförs. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts. Beskriv också särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) det finns miljöinformation hos myndigheterna och att myndigheterna uppdaterar miljöinformationen,

Myndigheterna är skyldiga att ha register i form av diarium där inkomna och upprättade handlingar ska registreras.

(ii) det finns ett fortlöpande informationsflöde till myndigheterna,

Tack vare en rad rapporteringsbestämmelser finns en stor mängd miljöinformation hos myndigheterna. Ett exempel är 26 kap. 20 § miljöbalken som anger att den som utövar miljöfarlig verksamhet ska årligen lämna en miljörapport till tillsynsmyndigheten. Ett annat är bestämmelserna om säkerhetsrapport i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Ett tredje är bestämmelserna om offentlig insyn i 19–21 §§ lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Dessa bestämmelser genomför delvis artikel 8 i rådets direktiv 2014/87/Euratom om öppenhet och insyn. Av bestämmelserna framgår att den som har tillstånd att driva en kärnteknisk anläggning är skyldig att ge den lokala säkerhetsnämnd som regeringen bestämmer insyn i säkerhets- och strålskyddsarbetet vid anläggningen. Insynen ska göra det möjligt för nämnden att inhämta information om arbete som har utförts eller planeras vid anläggningen och ställa samman material för att informera allmänheten om arbetet.

Det finns också krav på rapportering av utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar och vissa icke-kärntekniska anläggningar samt rapportering av resultaten från den lokala miljöövervakningen kring kärntekniska anläggningar i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter.

Via den svenska miljörapporteringsportalen, SMP (<https://smp.lansstyrelsen.se/>) kan verksamhetsutövare rapportera digitalt, vilket ökar tillgängligheten till informationen. Naturvårdsverket hämtar uppgifter till ett antal internationella rapporteringar och för uppföljning av miljömålen från SMP. Cirka 6 000 verksamheter inom olika områden är skyldiga att lämna miljörapport och rapporterar in till SMP. Systemet har dock nått sin tekniska livslängd och regeringen avsätter nu medel för utveckling av ett modernt och nytt system för företagens miljörapportering om miljöfarlig verksamhet.

Tillsynsmyndigheterna inhämtar kontinuerligt information om sina respektive ansvarsområden. De har också möjlighet att förelägga en verksamhetsutövare att komma in med uppgifter och handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

(iii) lämplig information genast sprids i nödsituationer,

Verksamheter som innebär fara för att en olycka ska orsaka allvarliga skador på människor eller miljö omfattas av särskilda bestämmelser enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Ägare till sådana verksamheter eller den som utövar verksamheten har en skyldighet att vidta åtgärder för att hindra eller begränsa skador. Den som utövar verksamheten är skyldig att analysera riskerna för sådana olyckor och underrätta länsstyrelsen, Polismyndigheten och kommunen om det sker utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen i det fall

utsläppet kräver särskilda åtgärder till skydd för allmänheten. Underrättelsen ska även lämnas om det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp.

Om en olycka som kan orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön inträffar eller det finns överhängande fara för en sådan olycka, ska anläggningens ägare eller den som utövar verksamheten underrätta den kommun där anläggningen är belägen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap enligt bestämmelserna i förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor. Varnings- och informationssystemet Viktigt meddelande till allmänheten, VMA, kan användas vid olyckor, allvarliga händelser och extraordinära händelser samt för att varna för och informera om allvarliga störningar i samhällsviktiga funktioner. VMA får begäras när det finns fara för liv eller hälsa eller för omfattande skada på egendom eller miljö, om meddelandet omedelbart behöver nå allmänheten för att förhindra eller begränsa faran eller skadan.

VMA sänds i radio och tv samt till terminalutrustning såsom mobiltelefoner. Om det finns särskilda skäl kan den som begär sändning besluta att inte sända till terminalutrustning. Sändning kan kompletteras med en ljudsignal i anläggningar för utomhusvarning. VMA kan skickas ut som sms till människor som befinner sig i ett visst område. För att kunna varna befolkningen inom beredskapszonerna vid en kärnteknisk olycka används RDS-mottagare som komplement till VMA-systemet. Länsstyrelsen är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och tillhörande förordning ansvarig för räddningstjänst och sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen och ska även säkerställa att den befolkning som kommer att beröras i händelse av en radiologisk nödsituation ges information om hälsoskyddsåtgärder som ska vidtas.

Den 1 oktober 2022 trädde en myndighetsreform för civilt försvar och krisberedskap i kraft. Den ska stärka landets motståndskraft under fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig. 60 statliga myndigheter har blivit beredskapsmyndigheter. Det är myndigheter med särskild betydelse för samhällets krisberedskap och totalförsvar. Myndigheterna ska ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap.

Kemikalieinspektionen som inte är en beredskapsmyndighet, medverkar i ett informatörsnätverk för kriskommunikation vid kemikalieolyckor och

oljespill. Nätverket drivs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och syftar till att koordinera berörda myndigheters kommunikation i en krissituation. Kemikalieinspektionen har även en upprättad rutin för kriskommunikation.

Naturvårdsverket är beredskapsmyndighet sedan 2022 med särskilt ansvar för avlopp och avfallshantering. Naturvårdsverket har en tjänsteman i beredskap (TiB) dygnet runt som kan ta emot larm och starta upp den inledande krishantering vid akuta allvarliga händelser inom sitt ansvarsområde. I luftkvalitetsförordningen (2010:477) åläggs kommuner respektive Naturvårdsverket även ett ansvar för att larma och informera allmänheten, andra utpekade myndigheter och institutioner i det fall tröskelvärden för svaveldioxid, kvävedioxid respektive ozon överskrids eller antas komma att överskridas. Informationen till allmänheten ska ske genom press, radio, tv, internet eller på annat lämpligt sätt.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att sättet på vilket myndigheterna gör miljöinformation tillgänglig för allmänheten är öppet och att miljöinformationen verkligen finns tillgänglig;

Myndigheterna har i enlighet med sin allmänna serviceskyldighet ett ansvar för att tillhandahålla information om de dokument de har och det pågår ett kontinuerligt arbete med att informera om miljöfrågor, bl.a. genom sökbar miljöinformation på internet. Det kostar inget att söka i myndigheters diarium eller andra register.

Lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ innehåller krav på att den som innehar eller förvarar miljöinformation ska hålla informationen ordnad på ett överskådligt sätt (5 §).

Inom ramen för sin serviceskyldighet har myndigheterna också ett ansvar för att lämna upplysningar, vägledning, råd och annan hjälp till enskilda. Frågor ska besvaras så snabbt som möjligt och den som vänt sig till fel myndighet ska få hjälp att hitta rätt.

Genom www.sverige.se ges allmänheten en vägvisare till myndigheternas information. Nedan nämns exempel på hur några myndigheter tillgängliggör miljöinformation. Översikten är inte uttömmande.

Kemikalieinspektionens upplysningstjänst Fråga Kemikalieinspektionen tar emot skriftliga frågor både via ett webbformulär och via registrator. Det går

också att ringa och ställa frågor på upplysningens dagliga telefontider. Kemikalieinspektionen startade 2016 Kemikaliepodden som syftar till att sprida information om kemikalier i vardagen till allmänheten. Den är tänkt att underlätta för konsumenter att göra medvetna val, men riktar sig även till företagen som har ansvar för att deras produkter är säkra.

Konsumentverket ska enligt förordningen (2014:110) om en upplysningstjänst för konsumenter i samverkan med informationsansvariga myndigheter ansvara för att tillhandahålla och samordna en upplysningstjänst med opartisk information och vägledning till konsumenter. Upplysningstjänsten ska bl.a. omfatta information som syftar till att underlätta för konsumenter att göra väl avvägda val. Där ingår information om miljömässigt hållbar konsumtion relaterad till generationsmålet för miljöarbetet och miljö kvalitetsmålen, liksom när så bedöms lämpligt information om andra hållbarhetsaspekter.

Tillväxtverket har i uppdrag att verka för hållbara lösningar som ur ett miljö- och klimatperspektiv stöder utvecklingen av ett konkurrenskraftigt näringsliv och ska för företag tillgängliggöra information inom miljöteknikområdet.

Post- och telestyrelsen är sektors- och tillsynsmyndighet inom områdena elektronisk kommunikation och post. Myndigheten har till uppgift att främja tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer, inbegripet se till att samhällsomfattande tjänster finns tillgängliga. Myndigheten ska även verka för att målen för funktionshinderspolitiken uppnås inom myndighetens ansvarsområde.

Enligt språklagen (2009:600) ska språket i offentlig verksamhet vara vårdat, enkelt och begripligt. Språklagen säger vidare att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, utvecklas och används. Förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken slår fast att myndigheterna särskilt ska verka för att deras information är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Diskrimineringslagen (2008:567) anger att alla som arbetar inom offentlig förvaltning har ett individuellt ansvar att inte diskriminera när de bistår allmänheten med t.ex. upplysningar, vägledning eller råd. Det innebär att skäliga åtgärder ska vidtas för att kunna erbjuda en information som är tillgänglig för en person med funktionsnedsättning. Vad som är skäligt att kräva får avgöras i varje enskilt

fall men skulle exempelvis kunna handla om att läsa upp en text eller att spara om ett dokument som en tillgänglig pdf.

För mer information om myndigheters miljöinformation på internet, se under c).

(c) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att miljöinformation i ökad utsträckning görs tillgänglig i digitala databaser som är lätt åtkomliga för allmänheten;

Både statliga myndigheter och kommuner tillhandahåller miljöinformation på sina webbplatser. Alla myndigheter på miljöområdet har databaser som är tillgängliga via internet med en mängd publikationer som kan laddas ned gratis. Nedan nämns exempel på hur några myndigheter tillgängliggör miljöinformation. Översikten är inte uttömmande.

Myndigheten för digital förvaltning (Digg) etablerades 2018. En av myndighetens uppgifter är bl.a. att övervaka att lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service efterlevs. Lagen ställer krav på att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller krav på tillgänglighet, tillgänglighetsredogörelse och rätten att begära tillgängliga versioner av innehåll som aktören åberopat undantag för. Lagen säger också att den som anser att en offentlig aktör inte uppfyller ett eller flera av lagens krav får anmäla detta till Digg.

Genom regeringens webbplats, www.regeringen.se, kan allmänheten ta del av offentliga publikationer på miljöområdet, författningstext, lagförslag m.m.

Genom webbplatsen www.domstol.se kan allmänheten ta del av rättspraxis, inkluderat mål som rör tillgång till rättslig prövning på miljöområdet.

Naturvårdsverkets webbplats, www.naturvardsverket.se, innehåller bl.a. information om Århuskonventionen och relevanta externa länkar. Sveriges miljömål (sverigesmiljomal.se) är en webbplats för svenskt miljöarbete. Åtta nationella myndigheter med ansvar för miljömålen samt länsstyrelserna står bakom portalen. Där ges information om det svenska miljömålssystemet, om uppföljning och utvärdering av de svenska miljömålen samt inspiration och verktyg till företag och kommuner som vill arbeta mer strukturerat för att bidra till Sveriges miljömål. Miljömålen är ett samlingsnamn för ett generationsmål, sexton miljö kvalitetsmål och etappmål som är målövergripande och steg på vägen till miljö kvalitetsmål och

Generationsmålet. Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen utgör grunden för den svenska miljöpolitiken och är styrande för Sveriges agerande inom EU och i internationella sammanhang.

Havs- och vattenmyndigheten samlar regelmässigt in en stor mängd uppgifter om tillståndet i våra hav, sjöar och vattendrag och gör dem tillgängliga för allmänheten. Uppgifterna läggs i databaser som i stor utsträckning finns att ta del av via www.havochvatten.se.

För att göra miljöinformation mer tillgängligt har Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten skapat ett system med datavärddar som tillhandahåller data om tillståndet i miljön gratis via internet. Data kan sökas fram, laddas ner och vidarebearbetas. Datavärddarna nås via <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Miljoovervakning/Nationella-datavardskap/>. Naturvårdsverket har också utvecklat en metadataportal, Miljödataportalen (vic-metria.nu), för att ytterligare förbättra sökbarhet och tillgänglighet till miljöinformation liksom till rapporter. Miljödataportalen fungerar som Naturvårdsverkets nod gentemot Sveriges nationella geodataportal ([Geodata - Lantmateriet](http://Geodata-Lantmateriet)), som är Sveriges portal för att samordna information enligt Inspiredirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen) i Sverige. Den geografiska miljöinformation som ingår i Naturvårdsverkets informationsansvar enligt Inspiredirektivet visas därför i Geodataportalen.

Inspiredirektivet genomförs i huvudsak med lagen (2010:1767) och förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation. Geografisk miljöinformation definieras i lagen som geografisk information som har elektronisk form och som är användbar för verksamheter och åtgärder som kan påverka människors hälsa eller miljön.

Geodataportalen har tagits fram av Lantmateriet, som ett led i att genomföra Inspiredirektivet. Lantmateriet ansvarar för att samordna den svenska infrastrukturen för tillgång till och utbyte av svensk geografisk miljöinformation på såväl den svenska Geodataportalen som EU:s Inspire-geoportal samt se till att det på internet fortlöpande finns en fungerande ingång till systemet. Lantmateriet har ett antal öppna visningstjänster samt nedladdningsbara öppna data som allmänheten kan ta del av på sin

webbplats (lantmateriet.se). En viss del av informationen utgör öppen data som tillgängliggörs utan kostnad för allmänheten. Via Geodataportalen kan allmänheten på ett enkelt och samlat sätt nå många organisationers tjänster och söka, hitta och titta på samt kombinera geodata från olika källor. Portalen innehåller metadata, det vill säga information som beskriver innehåll, tillgänglighet och kvalitet i datamängder och tjänster. Information om Geodataportalen finns även på engelska.

Länsstyrelserna tillhandahåller genom webbplatsen www.planeringskatalogen.se en webbaserad söktjänst för planeringsunderlag. Med planeringsunderlag avses kunskapsunderlag som belyser viktiga frågor att ta hänsyn till och hantera i bl.a. översiktsplanering och detaljplanering i form av rapporter, vägledningar, geodata, karttjänster och webbsidor. En stor del av planeringsunderlagen utgör sådan miljöinformation som avses i konventionen. Webbplatsen samlar planeringsunderlag från ett trettiotal statliga och andra aktörer. Webbplatsen strukturerar planeringsunderlagen och gör det lättare att söka fram den information som behövs i den fysiska planeringen.

SCB har utökat ämnesområdet Miljö i Statistikdatabasen ([Statistikmyndigheten SCB](http://www.scb.se)) med nya tabeller och bl.a. tillgängliggjort mer miljödata om insamlade och behandlade mängder elutrustning och batterier samt import och export av avfall. Sedan 2019 publicerar SCB även statistik om miljöpåverkan från konsumtion i Statistikdatabasen.

Naturvårdsverket har tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelserna och de länsstyrelser som utsetts till vattenmyndigheter utvecklat en gemensam strategi för miljödatahantering (<http://www.naturvardsverket.se/strategi-for-miljodatahantering>) med syfte att tillsammans effektivisera arbetet och hanteringen av miljöinformation. Ansvaret för strategin togs 2017 över av miljöinformationsrådet. Rådet kom 2020 överens om rekommendationer om metadatahantering.

Länsstyrelserna för innehållet i Havs- och vattenmyndighetens databas Vatteninformationssystem Sverige (VISS), www.viss.lansstyrelsen.se. VISS innehåller information om alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. Informationen är tillgänglig för allmänheten för att alla ska ha möjlighet att vara delaktiga i arbetet för ett bättre vatten.

I Skogsstyrelsens karttjänster ([Karttjänster - Skogsstyrelsen](#)) för öppna geodata kan både markägare och allmänhet söka och utforska geografisk information. I karttjänsten Skogens pärlor visas information om bl.a. värdefulla skogsmiljöer, områdesskydd, forn- och kulturlämningar samt artobservationer. I områdesskydden ingår biotopskyddsområden, naturvårdsavtal, Natura 2000-områden, naturreservat, nationalparker samt vattenskyddsområden. I karttjänsten Skogliga grunddata ingår bl.a. kartor som visar markfuktighet, lutning, trädhöjd och volym. I karttjänsten Skogliga grunddata finns även yttre gränser för avverkningsanmälda områden och utförda avverkningar.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) är statistikansvarig myndighet för officiell statistik om skogarnas tillstånd och förändring i Sverige ([www.slu.se](#)). Riksskogstaxeringens främsta syfte är att beskriva tillstånd och förändringar i Sveriges skogar. Uppgifterna används exempelvis för uppföljning och utvärdering av aktuell skogs-, miljö- och energipolitik. Förutom årliga rapporter i serien Skogsdata ([Skogsdata | Externwebben sl.se](#)) finns ett interaktivt verktyg ([taxwebb.slu.se](#)) där en användare själv kan söka och anpassa den statistik man är intresserad av. SLU publicerar även artfakta, fenologiska data, fiskdata, data om mark, grödor, inlandsvatten och hav, förekomst av skogsskador, samt statistik om vilt och viltskador. Vidare tillhandahåller SLU olika verktyg för att visualisera, analysera och göra bedömningar eller prognoser med hjälp av art- och miljödata ([www.slu.se/miljoanalys/statistik-och-miljodata/analysverktyg](#)).

Artportalen ([www.artportalen.se](#)), som förvaltas av Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet, är ett öppet rapportsystem för observationer av Sveriges växter, djur och svampar. Det finns cirka 100 miljoner observationer i portalen av 36 700 olika arter. Det totala antalet användare uppgår till närmare 200 000 varje år och portalen har cirka 15 000 rapportörer (september 2023). Informationen är ett mycket viktigt underlag i svenskt naturvårdsarbete.

Artfakta ([www.artfakta.se](#)) förvaltas även den av SLU Artdatabanken. På webbplatsen finns namn och släktskap för Sveriges cirka 60 000 arter. I webbapplikationen finns också ett trettio-tal digitala bestämningsnycklar, för knappt 700 arter samt PDF-nycklar från bokverket Nationalnyckeln för drygt 2 700 arter. Under år 2020 hade adressen 608 000 besökare som gjorde drygt 1 miljon besök.

Statens jordbruksverk gör analyser och undersökningar om jordbruk och miljö som finns tillgängliga via www.jordbruksverket.se.

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) samlar in uppgifter om radioaktiva ämnen och strålning i miljön. Många mät- och analysresultat från undersökningar som SSM har gjort eller som har rapporterats in till SSM finns publicerade på www.ssm.se. Data från SSM:s nationella miljöövervakningsprogram är till viss del även sökbara i SSM:s miljödatabas som också är tillgänglig via webbplatsen.

Kemikalieinspektionen publicerar förutom på sin hemsida (www.kemi.se) information i databaser som är tillgängliga för allmänheten, t.ex. Företagsregistret och Bekämpningsmedelsregistret och har sedan 2015 en målgruppsanpassad ingång för allmänhet/konsumenter på sin webbplats. Kemikalieinspektionen har ett avtal och samarbetar med Konsumentverket i upplysningstjänsten Hallå Konsument (www.hallakonsument.se).

Boverket sprider information om miljöfrågor via www.boverket.se, men också genom miljömålsportalen.

Naturhistoriska riksmuseets samlingar utgör i sig ett viktigt miljöarkiv med långa tidsserier och vid museet finns världens äldsta miljöprovbank. Att digitalt tillgängliggöra [information om samlingarna](#) är en viktig uppgift för museet. Naturhistoriska riksmuseet är på uppdrag av Vetenskapsrådet värd för den svenska noden av Global Biodiversity Information Facility, GBIF (www.gbif.se), ett initiativ etablerat av OECD. Museet sprider även organismspecifik information, t.ex. om växter i Virtuella floran <http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html> och världens fiskar, www.fishbase.se.

Sjöfartsverket tillgängliggör miljödata genom deras karttjänster och appen ”Sjöfartsverket ViVa” som är tillgängliga via www.sjofartsverket.se.

Myndighetsaktörer i Sverige har under många år arbetat för att krav på rapportering som utgår från EU-lagstiftning ska bidra till effektiva samhällsprocesser som ger nytta i Sverige. Kopplingen till miljö- och klimatmål är en viktig aspekt. Fjorton nationella organisationer har kommit överens om en strategi för hantering av miljödata som anger att miljödata är en viktig samhällsresurs som väl hanterad och flitigt använd bidrar till en bättre miljö genom att ge underlag för uppföljning, analys, förståelse, beslut

och agerande. Miljödata ska vara lätt tillgängliga, enkla att använda och effektivt förvaltade så att enskilda individer, företag, organisationer och myndigheter kan använda och bearbeta information och data som underlag för kunskap, planering, beslut, uppföljning och underlag i en mängd olika processer i syfte att skapa samhällsnytta.

År 2017 beslutade regeringen om en nationell digitaliseringsstrategi med det övergripande målet att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Sedan 2018 finns en särskild myndighet för digital förvaltning (Digg) som har ett uppdrag att samordna och stödja den förvaltningsgemensamma digitaliseringen. Regeringen har gett Digg m.fl. myndigheter i uppdrag att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte (Ena), samt ett nationellt ramverk för grunddata, dvs. säker och effektiv hantering av data kring företag, fastighet och person. Nya grunddatadomäner ska identifieras. Miljöinformation kan vara en av dem.

För att underlätta sökning i myndighetsarkiven har Riksarkivet utvecklat den Nationella arkivdatabasen (NAD), tillgängligt via www.sok.riksarkivet.se. I NAD finns information om vilka arkiv och samlingar som förvaras i både offentliga och privata arkivinstitutioner, bibliotek och museer. NAD innehåller även detaljerade arkivförteckningar från arkiv förvarade inom Riksarkivet. Med hjälp av NAD kan man också söka fram arkiv från myndigheter och andra organisationer med miljörelaterad verksamhet, även från numera nedlagda myndigheter såsom Koncessionsnämnden för miljöskydd, Miljödatanämnden, Miljövårdsberedningen och miljöanknutna kommittéer. Handlingar som förvaras vid Riksarkivet kan också nås via den Digitala forskarsalen i den mån de finns i digital form.

Vad gäller klimatanpassning finns Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Kunskapscentrum har bl.a. till uppgift att tillhandahålla information och forskning om klimatanpassning för samhällets aktörer samt visa hur klimatanpassning kan ske. Webbplatsen (www.klimatanpassning.se) drivs av Kunskapscentrum men informationen kommer från ett nätverk av svenska statliga myndigheter.

Riksantikvarieämbetet informerar kontinuerligt om aktuellt arbete inom kulturmiljöområdet via www.raa.se. Riksantikvarieämbetet förvaltar flera

nationella databaser för kulturhistorisk information såsom Kulturmiljöregistret, Kringla och Bebyggelseregistret med uppgifter om kulturmiljöer.

Konsumentverket tillhandahåller information om hållbar konsumtion som är riktad till konsumenter på www.hallakonsument.se.

Livsmedelsverket informerar om mat och miljö på Livsmedelsverket.se inklusive information om matens miljöpåverkan, oönskade ämnen i livsmedel, hur allmänheten kan minska sitt matsvinn samt de nationella kostråden som integrerar miljöaspekter.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) publicerar miljöinformation på www.smhi.se. SMHI tillhandahåller öppna data inom sina ansvarsområden. SMHI har också en omfattande produktion av publikationer i form av rapporter, faktablad, forskningsresultat och tidskrifter för nedladdning på sin hemsida.

Folkhälsomyndigheten, som bl.a. har i uppdrag att sprida kunskap om hur människors hälsa påverkas av miljön, publicerar årliga rapporter om folkhälsan i Sverige och annan miljöinformation på www.folkhalsomyndigheten.se.

Länsstyrelsernas webbplats www.lansstyrelsen.se innehåller värdefull regional och nationell miljöinformation.

Databasen Kolada samlar kommuners statistik bl.a. utifrån Agenda 2030 och möjliggör jämförelser mellan Sveriges alla kommuner och regioner på ett smidigt och visuellt sätt.

Många kommuner har tagit fram en miljöbarometer som finns tillgänglig för allmänheten via kommunens webbplats. Miljöbarometern är en bred källa till miljöinformation på lokal nivå och ger information om bl.a. statistik, nyckeltal och utvecklingstendenser på flera miljöområden.

Viltdata.se (www.viltdata.se) är ett webbaserat system som ger underlag till förvaltningen av jaktbart vilt. Viltdata ägs och administreras av Svenska Jägareförbundet.

Forskningsrådet Formas finansierar bl.a. miljöforskning. Via Formas webbplats [Formas.se](https://www.formas.se), finns möjlighet att ta del av och använda öppna data om rådets finansierade projekt genom ett API-gränssnitt.

(d) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att publicera och sprida nationella rapporter om tillståndet i miljön;

Sverige har ett väl utbyggt system för att övervaka landets naturmiljö tillstånd. Den nationella miljöövervakningen organiseras enligt tio programområden (Fjäll, Hälsorelaterad miljöövervakning, Jordbruksmark, Kust och hav, Landskap, Luft, Miljögiftssamordning, Skog, Sötvatten och Våtmarker) som i sin tur omfattar flera delprogram. Miljöövervakning ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och varnar för störningar. Arbetet bygger på återkommande, systematiskt upplagda undersökningar, som visar miljö tillståndet genom att registrera eventuella förändringar i naturmiljön. Naturvårdsverket ansvarar för att samordna den nationella miljöövervakningen.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar tillsammans för att genomföra den nationella miljöövervakningen. Varje år publicerar de information om tillståndet i miljön i form av rapporter för olika delar av programmet. Publicerade rapporter är sökbara i Miljödataportalen, på myndigheternas webbplatser samt hos datavärdarna.

Delar av datan från den nationella miljöövervakningen om tillståndet i miljön tillhandahålls som officiell statistik, via www.scb.se.

Resultat från den nationella miljöövervakningen finns också att ta del av hos andra aktörer. Sveriges lantbruksuniversitet, Sveriges geologiska undersökning och SMHI m.fl. publicerar miljöövervakningsdata samt rapporter baserade på information från miljöövervakningen på sina respektive webbplatser. På www.slu.se/miljoanalys/statistik-och-miljodata/ finns bl.a. statistik om skogarnas tillstånd och förändring, vilken utgör en del av Sveriges officiella statistik.

Naturvårdsverket samordnar även miljömålsuppföljningen och redovisar årligen till regeringen en samlad beskrivning av det närmaste föregående årets resultat, vilket bl.a. inkluderar en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. En fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet görs vart fjärde år. Information om miljömålsarbetet, inklusive de rapporter

som publiceras finns att ta del av på sverigemiljomal.se. Unece har granskat medlemsländernas tillgängliga miljöinformation och funnit att Sverige har en nära total öppenhet av information som används i europeiska miljötillståndsbeskrivningar.

(e) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att sprida den information som anges i punkten (dokument om lagstiftning och politik, internationella avtal om miljöfrågor och andra viktiga internationella dokument om miljöfrågor m.m.);

Enligt rättsinformationsförordningen (1999:175) ska det finnas ett offentligt rättsinformationssystem för att tillförsäkra den offentliga förvaltningen och enskilda tillgång till grundläggande rättsinformation i elektronisk form samt att rättsinformationssystemet ska föras med hjälp av informationsteknik och finnas tillgängligt genom ett allmänt nätverk. Innehållet i systemet ska vara tillgängligt på ett enhetligt sätt. I förordningen specificeras vilken information rättsinformationssystemet ska innehålla. Domstolsverket ansvarar för [lagrummet.se](http://www.lagrummet.se) (www.lagrummet.se) som är en gemensam webbplats för den offentliga förvaltningens rättsinformation. På webbplatsen kan man hitta rättsinformation som finns hos regeringen, riksdagen, högre domstolar och statliga myndigheter samt även en del internationell information. Varje myndighet ansvarar för innehållet i sin egen rättsinformation och hur det publiceras på internet.

Regeringskansliet publicerar information på www.regeringen.se, skickar ut pressmeddelanden, ordnar möten och publicerar trycksaker. Konventioner och internationella avtal publiceras på webbplatsen så snart det är möjligt. Författningar finns i dag tillgängliga på olika webbsidor, bl.a. på riksdagens websida www.riksdagen.se och i Regeringskansliets rättsdatabaser (<http://rkrattsbaser.gov.se/sfsr>) som innehåller författningar i fulltext, författningsregister, direktiv till statliga kommittéer i fulltext från 1987 och ett kommittéregister med redovisningar av kommittéernas arbete. Information om strategier och policyer finns både på regeringens och på de statliga myndigheternas webbplatser. Ett exempel är den årliga uppföljning av miljömålen som presenteras på miljömålportalen www.miljomal.se. Såväl Klimat- och näringslivsdepartementet som de statliga myndigheterna under departementet, däribland Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Kemikalieinspektionen, publicerar löpande information på sina webbplatser om sitt internationella arbete med länkar till konventioner och andra internationella dokument. Myndigheterna sprider information även på andra sätt än via sina webbplatser. Många miljömyndigheter och länsstyrelser

publicerar tidningar eller nyhetsbrev som skickas ut i pappersform eller via e-post.

(f) När det gäller punkten 6 – åtgärder som har vidtagits för att uppmuntra de som bedriver verksamheter som har en betydande miljöpåverkan att regelbundet informera allmänheten om deras verksamheter och produkters miljöpåverkan (t.ex. genom frivillig miljömärkning eller miljörevisionssystem);

Distributörer av kemikalier är skyldiga att klassificera och märka sina produkter samt att lämna produktblad till yrkesmässiga mottagare. När det gäller varor har konsumenter och andra som tar emot en vara rätt att få information om varans innehåll av sådana särskilt farliga ämnen som finns listade på EU:s kandidatförteckning. På Kemikalieinspektionens webbplats finns en blankett som konsumenter kan skriva ut och använda när de vill fråga om varors innehåll av farliga ämnen. På Kemikalieinspektionens webbplats finns möjlighet att tipsa om brister i kemikaliesäkerheten och varje år får myndigheten in runt 300 tips från företag och allmänhet. Det hjälper myndigheten att skydda människor och miljön och att få företagen att fullgöra sina skyldigheter.

Det finns flera frivilliga system för att göra produktrelaterad miljöinformation tillgänglig för allmänheten, bl.a. miljömärkning. Miljömärkning underlättar för konsumenterna att välja miljöanpassade varor och tjänster och utgör också en drivkraft för företagen.

Det statligt ägda bolaget Miljömärkning Sverige AB förvaltar på regeringens uppdrag märkningssystemen Svanen och EU-blomman i Sverige. Utöver dessa märkningssystem finns en rad andra miljömärkningar, t.ex. Bra miljöval som är Naturskyddsföreningens märkning och TCO Certified, som är en oberoende hållbarhetscertifiering för IT-produkter.

Föreningen Skogen i Centrum/FSC Sverige har utvecklat en skogsbruksstandard för att främja ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt bärkraftigt skogsbruk. Träbaserade produkter kan även vara PEFC-märkta. PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) utvärderar och godkänner nationella standarder för certifieringar som uppfyller organisationens kriterier för hållbart skogsbruk. Kontrollen av efterlevnad av standarderna utförs av oberoende certifieringsföretag. Skogsbruksstandarderna innehåller bl.a. regler för den hänsyn som ska tas till natur- och kulturvärden och sociala värden vid skogsbruksåtgärder exempelvis att markägare med markinnehav om 20

hektar produktiv skogsmark eller mer ska en certifieringsanpassad skogsbruksplan, att markägare med mindre än 20 hektar produktiv skogsmark har en kartöversikt som redovisar de relevanta miljö- och kulturmiljövärdena enligt PEFC:s standard.

IVL Svenska Miljöinstitutet ansvarar för det internationella systemet för certifierade miljövarudeklarationer EPD (Environmental Product Declaration). Deklarationerna syftar till att ge lättillgänglig, kvalitetssäkrad och jämförbar information om produkters och tjänsters miljöpåverkan.

Allmänheten kan få information om verksamheters påverkan på miljön genom olika miljölednings- och miljörevisionssystem. Myndigheter som omfattas av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter (nu 186 stycken) ska ha ett miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndighetens verksamhet så att hänsyn tas till verksamhetens direkta och indirekta miljöpåverkan på ett systematiskt sätt. Det innebär bl.a. att myndigheterna ska ha en miljöpolicy och fastställda miljömål för sin verksamhet samt en handlingsplan för arbetet med att nå dessa mål. Myndigheterna ska årligen redovisa sitt miljöledningsarbete till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket ska stödja myndigheterna i arbetet och varje år lämna en sammanfattning av redovisningarna till regeringen. Naturvårdsverket poängsätter också och rankar de svenska myndigheternas miljöledningsarbete.

Det finns även frivilliga miljöledningssystem som innebär att certifieringsorgan granskar och miljöcertifierar företag och organisationer, t.ex. ISO 14001 (en internationellt accepterad standard som utgör grunden för att fastställa ett miljöledningssystem) och EMAS (Eco Management and Audit Scheme), som är ett liknande system inom EU. Naturvårdsverket ansvarar för EMAS i Sverige.

(g) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att publicera och tillhandahålla den information som anges i punkten (t.ex. fakta och analyser relevanta för utformningen av större miljöpolitiska förslag);

Enligt offentlighetsprincipen har alla rätt till insyn i en myndighets verksamhet och rätt att ta del av allmänna handlingar som har kommit in till eller har upprättats hos myndigheten. Förslag till lagändringar och liknande remitteras regelmässigt till myndigheter, intresseorganisationer m.fl. och utgör allmänna handlingar hos Regeringskansliet. Ofta görs en sammanställning av remissvaren som finns tillgänglig i ärendets akt.

I propositionen görs en sammanfattande beskrivning av delar av synpunkterna i remissvaren och skälen för regeringens beslut. Beslutsunderlag i form av exempelvis direktiv, utredningar och propositioner publiceras på internet (www.regeringen.se). Myndigheter och andra institutioners remissvar, årsredovisningar, miljömålsredovisning m.m. finns i de flesta fall att ta del av direkt på respektive myndighets webbplats och kan i annat fall begäras ut från den myndighet som förvarar dessa handlingar.

(h) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att utveckla mekanismer för att säkerställa att den produktinformation som behövs görs tillgänglig för allmänheten på ett sådant sätt att konsumenter kan göra välgrundade miljöval;

Kemikalieinspektionen lämnar via sin upplysningstjänst information om och svarar på frågor om kemikalier och kemikalier i varor. På Kemikalieinspektionens webbplats finns vidare en målgruppsanpassad ingång för allmänhet/konsumenter. Där finns information om de kemikalier och varor som är vanligt förekommande i vardagen, t.ex. kylarvätska, brandskum, leksaker och kläder. Där finns även produktinformation om vanligt förekommande kemiska ämnen, t.ex. bisfenol A, bly och flamskyddsmedel. Kemikalieinspektionens kemikaliepodd syftar till att sprida information om kemikalier i vardagen till allmänheten. Podden ska underlätta för konsumenter att göra medvetna val. Kemikalieinspektionen arbetar proaktivt med medierelationer för att sprida information om skadliga kemikalier i vardagen till allmänheten och till företag. Kemikalieinspektionen samarbetar med Folkhälsomyndigheten och andra myndigheter om att informera om risker med antibiotikaresistens. Rapex är ett system som EU-länderna använder för att informera varandra om farliga konsumentprodukter som finns på marknaden. Varje fredag publiceras en lista med Rapex-anmälningar om farliga produkter som har rapporterats in av myndigheterna i EU:s medlemsländer. I listan finns information om produkten, den möjliga faran och åtgärder som vidtogs av det rapporterande landet. Konsumentverket länkar till Rapex veckorapporter på <http://www.konsumentverket.se/fragor-och-svar/produktsakerhet/vad-ar-rapex/>.

(i) När det gäller punkten 9 – åtgärder som har vidtagits för att skapa ett nationellt system för att inventera eller registrera föroreningar

Sverige har ratificerat konventionens protokoll om register över utsläpp och överföringar av föroreningar (PRTR-protokollet). I samband med ratificeringen ersattes det tidigare kemikalieutsläppsregistret, KUR, av

registret ”Utsläpp i siffror” som kan nås genom Naturvårdsverkets webbplats eller direkt på adress <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se/>. Registret innehåller en databas med utsläpp från de cirka 1 300 största företagen i Sverige som bedriver en miljöfarlig verksamhet. Via webbplatsen får allmänheten tillgång till information om nationella utsläpp och utsläppsregistret är alltså åtkomligt och sökbart via internet.

Naturhistoriska riksmuseet arbetar med insamling av material till Miljöprovbanken, samt provberedning av biologiskt material för studier av miljögifter inom den svenska miljöövervakningen. Proven analyseras för förekomst av kända och okända miljögifter. Vävnadsproverna sparas i museets [miljöprovbank](#).

12. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 5

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 5.

I dag hanteras vissa delar av miljöinformationen som elektroniska dokument med löptext optimerad för läsning av människor. Andra delar är optimerade för maskinell bearbetning och analys. I det senare fallet är det enkelt att maskinellt filtrera bort sekretessbelagda uppgifter före spridning. Finns informationen däremot i löptext behövs en arbetskrävande manuell procedur där sekretessbelagda uppgifter identifieras, sekretessbedöms och vid behov maskas bort, före spridning.

Även beskrivande information (metadata) och metadataprofiler/standarder utgör en utmaning, såväl för de som tillgängliggör miljöinformation som för de som konsumerar den.

Ovanstående har i praktiken gjort att få elektroniska dokument (utöver de där spridningen reglerats specifikt i författning) finns tillgängliga på internet.

Miljöinformationen är i dag utspridd på ett stort antal myndigheter och webbsidor, vilket innebär att det är svårt för allmänheten att skapa sig en överblick över vilken miljöinformation som finns tillgänglig och hur olika informationsmängder relaterar till varandra. Av samma skäl har allmänheten ibland svårt att få inblick i myndighetsprocesser och t.ex. följa ett ärende.

De senaste åren har emellertid fokus skiftat från ett förvaltningsinternt effektiviseringsperspektiv till ett externt användarperspektiv – där invånarens/företagarens behov av information från myndigheterna står i

centrum. Detta ger i sin tur upphov till nya utmaningar, och en ökad komplexitet, när kraven på hur myndigheterna digitalt möter den enskilde invånaren eller företagaren – och kraven på digital samverkan och samordning mellan myndigheter – ökar.

För närvarande är utmaningarna att möta behoven hos invånare, företagare och myndigheter utifrån sammanhållna livs-, företags- och samhällshändelser – och att efterleva principen ”en uppgift, en gång”.

13. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 5

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om insamling och spridning av miljöinformation i artikel 5, t.ex. om det finns någon statistik om publicerad information?

SCB har under 2019 presenterat 22 statistiknyheter inom ämnesområdet miljö. Under 2019 uppgick antalet tabeller i Statistikdatabasen (www.statistikdatabasen.scb.se) avseende ämnesområdet miljö till 224 tabeller, en ökning från 196 tabeller 2018. Ur Statistikdatabasen har knappt 21 000 uttag gjorts inom miljöområdet under 2019 jämfört med knappt 20 000 under 2018.

14. Webbadresser som är relevanta för att genomföra bestämmelserna i artikel 5

Ange eventuella relevanta webbadresser

–

15. Artikel 6, Allmänhetens deltagande i beslut om vissa verksamheter

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna i artikel 6 om allmänhetens deltagande i beslut om vissa verksamheter

Förklara hur punkterna i artikel 6 har genomförts. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

Det finns en lång tradition av att allmänheten deltar i beslutsprocesser på miljöområdet. Det finns sedan fyrtio år en miljötillståndsprocess för industriella verksamheter och andra miljöfarliga verksamheter, t.ex. reningsverk och avfallsanläggningar. Tillståndsprocesser innebär samråd med allmänheten innan en tillståndsansökan lämnas in till tillståndsmyndigheten, kungörelse av ansökan och inhämtande av yttranden från bl.a. allmänheten, ett offentligt sammanträde inför tillståndsmyndigheten samt kungörelse av

tillståndsmyndighetens avgörande. Sverige levde i huvudsak upp till konventionens bestämmelser om att ge allmänheten möjlighet att delta i beslutsprocesser i fråga om miljöfarliga verksamheter redan innan konventionen ratificerades. Under åren har denna möjlighet utvidgats till att avse flera typer av verksamheter samtidigt som de formella kraven på bl.a. ansökan, miljökonsekvensbeskrivningen och annat underlagsmaterial, har ökat och specificerats.

Beskriv också särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att:

(i) bestämmelserna i artikel 6 tillämpas i fråga om beslut om huruvida sådana verksamheter som anges i bilaga 1 till konventionen ska tillåtas;

Det krävs generellt tillstånd för att bedriva sådana verksamheter som omfattas av bilaga I till konventionen. Tillstånd till miljöfarliga verksamhet och vattenverksamheter regleras i huvudsak enligt miljöbalken. En utgångspunkt i det svenska systemet för att reglera och kontrollera miljöpåverkan av verksamheter och åtgärder är krav på förprovning genom olika sorters tillståndsförfaranden. Tillståndskrav avseende miljöfarliga verksamheter och åtgärder regleras i 9 kap. och vattenverksamheter i 11 kap. miljöbalken. Det finns bestämmelser om miljöbedömningar i 6 kap. miljöbalken som garanterar allmänhetens deltagande i dessa tillståndsprövningar i enlighet med konventionen. Bestämmelser om tillståndsprocesser finns också i andra lagar som hänvisar till miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar. Det finns vidare i 7 kap. 28 a § miljöbalken ett särskilt krav på tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § miljöbalken (Natura 2000-områden). Även för denna tillståndsprövning ska bestämmelser om miljöbedömningar med tillhörande samråd tillämpas.

För verksamheter eller åtgärder som ska tillståndsprövas enligt 9 eller 11 kap. miljöbalken eller som tillåtlighetsprövas av regeringen enligt 17 kap. miljöbalken ska en så kallad specifik miljöbedömning göras om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Frågan om en verksamhet eller åtgärd medför betydande miljöpåverkan är för vissa verksamheter och åtgärder bestämd på förhand. För andra ska frågan avgöras i varje enskilt fall. I en undersökning om betydande miljöpåverkan kan antas för en verksamhet eller åtgärd ingår bl.a. att verksamhetsutövaren samråder om verksamheten och dess miljöeffekter och

upprättar en samrådsredogörelse. En specifik miljöbedömning innebär att den som avser att bedriva verksamheten eller åtgärden samråder om hur en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas, tar fram en miljökonsekvensbeskrivning och ger in miljökonsekvensbeskrivningen till den som prövar tillståndsfrågan. Den myndighet som prövar tillståndsfrågan ger tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och slutför miljöbedömningen.

Prövning av vissa verksamheter som träffas av konventionen sker enligt bestämmelser i specifik sektorslagstiftning. Det handlar t.ex. om lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948) och lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

För verksamheter som prövas enligt någon av sektorslagarna regleras förutsättningarna för när en specifik miljöbedömning ska göras i respektive sektorslag genom att det i sektorslagen finns en hänvisning till bestämmelser i 6 kap. miljöbalken, se t.ex. 4 § tredje stycket lagen (1978) om vissa rörledningar. För vägar och järnvägar ser regleringen däremot annorlunda ut. I väglagen, lagen om byggande av järnväg och plan- och bygglagen (2010:900) genomförs krav i konventionen dels genom bestämmelser i den specifika lagstiftningen och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa lagar, dels genom hänvisningar till bestämmelser i 6 kap. miljöbalken. Se t.ex. 16 § väglagen i fråga om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll.

(ii) bestämmelserna i artikel 6 tillämpas på beslut om huruvida verksamheter som inte omfattas av bilaga 1, men som kan ha betydande påverkan på miljön, ska tillåtas;

Som redogjorts för under punkten (a) (i) finns bestämmelser i 6 kap. miljöbalken samt i förordningar som meddelats med stöd av miljöbalken som säkerställer att konventionen tillämpas på beslut som kan ha betydande påverkan på miljön.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att berörd allmänhet informeras tidigt i beslutsprocessen och på ett lämpligt och effektivt sätt;

Enligt bestämmelser i miljöbalken ska den som tänker bedriva en verksamhet som kräver tillstånd eller beslut om tillåtlighet samråda med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Motsvarande process garanteras också i gränsöverskridande sammanhang. Om det är fråga om en verksamhet eller åtgärd som kan antas innebära betydande miljöpåverkan eller om verksamheten eller åtgärden på

annat sätt omfattas av krav på specifik miljöbedömning ska samråd ske också med övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörd av verksamheten eller åtgärden. Redan före samrådet ska den som avser att bedriva verksamheten i ett samrådsunderlag lämna uppgifter om bl.a. verksamhetens lokalisering, omfattning och utformning samt dess förutsedda miljöpåverkan till myndigheterna och till de enskilda som särskilt berörs. Bestämmelser om samrådsunderlagets innehåll finns i 8 och 9 §§ miljöbedömningsförordningen (2017:966).

Den som prövar tillståndsfrågan ska kungöra att miljökonsekvensbeskrivningen finns, göra den tillgänglig för allmänheten och ge allmänheten skälig tid och minst 30 dagar att yttra sig (6 kap. 39 § miljöbalken). Miljöbalken innehåller krav på vad kungörelsen ska omfatta. Handlingarna i en tillståndsansökan ska inte bara hållas tillgängliga hos den beslutande myndigheten utan även hos en aktförvarare som t.ex. kan vara ett kommunalt kontor i närheten av den plats där verksamheten ska bedrivas.

Om ett samrådsunderlag eller en kungörelse avser en s.k. Sevesoverksamhet ska den enligt 22 kap. 3 a § miljöbalken innehålla särskild uppgift om detta. Detta som ett led i att öka informationen till allmänheten, se prop. 2014/15:60 s. 60.

(c) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att tidsfristerna för allmänhetens deltagande överensstämmer med kraven i bestämmelsen;

Det är en förutsättning för en fungerande process att allmänheten erbjuds en rimlig tid för att hämta in information, ta ställning och lämna in synpunkter. I 6 kap. 25 § miljöbalken finns bestämmelser som uttryckligen anger att samrådsunderlag ska lämnas i så god tid att synpunkter på underlaget och på frågan om betydande miljöpåverkan kan tas tillvara. Enligt 6 kap. 31 § miljöbalken ska det så kallade avgränsningssamrådet påbörjas och samrådsunderlaget lämnas i så god tid att det ger utrymme för ett meningsfullt samråd innan verksamhetsutövaren utformar miljökonsekvensbeskrivningen och den slutliga tillståndsansökan. Om mark- och miljödomstolen kallar till huvudförhandling i målet i samband med kungörelsen av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen, får förhandlingen hållas tidigast tre veckor efter det att kungörandet skedde (22 kap. 17 § miljöbalken).

(d) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänheten får delta på ett tidigt stadium;

Sverige har fem nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samer är dessutom ett urfolk. Enligt 5 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska minoriteterna ges möjlighet till inflytande i frågor som rör dem. Dessutom åligger det förvaltningsmyndigheter att så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Skyldigheten gäller på samma sätt för alla minoriteter i hela landet. Samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande. Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

Från och med den 1 mars 2022 trädde lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket i kraft. Lagen innebär att regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, regioner och kommuner är skyldiga att konsultera Sametinget innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. I vissa fall ska konsultation även genomföras med en sameby eller en samisk organisation.

Se även svar under (c) ovan.

(e) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att uppmuntra potentiella sökande att innan de söker tillstånd identifiera den berörda allmänheten, inleda diskussioner och tillhandahålla information om syftet med ansökan;

Enligt miljöbalken ska alla som avser att bedriva verksamhet som kräver tillstånd eller beslut om tillåtlighet samråda med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Om verksamheten ska antas medföra en betydande miljöpåverkan ska samråd även genomföras med övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörda. Krav finns också om samrådsunderlag, se ovan under b).

(f) När det gäller punkten 6 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) de behöriga myndigheterna ger den berörda allmänheten all information som är av betydelse för beslutsprocessen och som finns tillgänglig vid tiden för förfarandet för allmänhetens deltagande i beslutsprocessen och

(ii) särskilt att de behöriga myndigheterna ger den berörda allmänheten den information som anges i punkten.

Var och en har rätt att ta del av information som ingår som underlag i en tillståndsprövning med stöd av offentlighetsprincipen. Tillgången till information är kostnadsfri. Bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken och miljöbedömningsförordningen innehåller uttryckliga bestämmelser om att samrådsunderlag ska lämnas i god tid till de som deltar i samrådet och vad samrådsunderlaget ska innehålla samt vilken information en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla. Miljöbalken innehåller även bestämmelser om vilken information som ska hållas tillgänglig för allmänheten vid kungörelse av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen.

(g) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänhetens deltagande i beslutsprocessen ska omfatta en möjlighet för allmänheten att lämna synpunkter, upplysningar, analyser eller åsikter som den anser vara relevant för den föreslagna verksamheten;

Den som prövar tillståndsfrågan ska kungöra att miljökonsekvensbeskrivningen finns, göra den tillgänglig för allmänheten och ge allmänheten skälig tid och minst 30 dagar att yttra sig innan målet eller ärendet prövas (6 kap. 39 § miljöbalken). Allmänheten har dessutom möjlighet att under tillståndsprocessens gång yttra sig över kompletterande underlag som lämnas in av den som söker tillstånd.

(h) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att det i ett beslut tas vederbörlig hänsyn till vad som framkommit vid allmänhetens deltagande;

Den som prövar tillståndsfrågan ska, när tillståndsfrågan avgörs, slutföra miljöbedömningen genom att med hänsyn till innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen och det som kommit fram under handläggningen av målet eller ärendet identifiera, beskriva och göra en slutlig och samlad bedömning av miljöeffekterna (6 kap. 43 § miljöbalken).

I miljökonsekvensbeskrivningen ska ingå en redogörelse för de samråd som har skett och vad som kommit fram i samråden (6 kap. 35 § 8 miljöbalken). Genom hänvisningar framgår att om en betydande miljöpåverkan kan antas ska 6 kap. 43 § miljöbalken också tillämpas i prövningen enligt t.ex. ellagen (1997:857) (2 kap. 8 a § andra stycket 2), lagen (1978:160) om vissa

rörledningarna (4 § fjärde stycket 2), naturgaslagen (2005:403) (2 kap. 7 § 2 stycket 2) och minerallagen (1991:45) (4 kap. 2 § femte stycket).

När frågan om att fastställa en vägplan eller järnvägsplan avgörs ska resultatet av samråd och yttranden beaktas (18 § väglagen (1971:958) resp. 2 kap. 15 § lagen (1995:1649) om byggande av järnväg).

(i) När det gäller punkten 9 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänheten skyndsamt och på föreskrivet sätt får information om beslut;

Mark- och miljödomstolen ska meddela dom om tillstånd så snart som möjligt med hänsyn till målets art och omständigheterna i övrigt (22 kap. 21 § miljöbalken). Om huvudförhandling hållits ska domen, om det inte finns synnerliga skäl, meddelas inom två månader efter det att förhandlingen har avslutats. Parterna ska underrättas om innehållet i domen skriftligen eller genom att domen hålls tillgänglig hos aktförvararen. I stor utsträckning kungörs domar i ansökningsmål. Detta gäller även länsstyrelsernas beslut i ansökningsärenden. Även förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m. innehåller bestämmelser om tiden för tillhandahållande av handlingar, om hur handlingar ska tillhandahållas och om upplysningar till enskilda. Ett uttryckligt krav på kungörelse finns i 6 kap. 44 § miljöbalken som anger att den som prövar en tillståndsfråga som kräver en specifik miljöbedömning när frågan är avgjord snarast ska kungöra detta. Av kungörelsen ska det framgå hur allmänheten kan få tillgång till innehållet i avgörandet. Den svenska offentlighetsprincipen innebär också att alla har möjlighet att ta del av beslutstexten. Även i förvaltningslagen (2017:900), förvaltningsprocesslagen (1971:291) och lagen (1996:242) om domstolsärenden finns bestämmelser om meddelande av dom och beslut. I bestämmelser i miljöbalken, rättegångsbalken, förvaltningslagen, lagen om domstolsärenden och förvaltningsprocesslagen regleras vidare vad en dom eller ett beslut ska innehålla. I 29 § industriutsläppsförordningen (2013:250) anges att när en dom i ett tillståndsmål skickas till Naturvårdsverket eller Statens jordbruksverk, ska prövningsmyndigheten särskilt uppmärksamma verket på att domen eller beslutet rör en industriutsläppsverksamhet, med syftet att nämnda myndigheter på ett lättare sätt ska kunna uppfylla sin informationsplikt till allmänheten enligt 28 § i förordningen.

(j) När det gäller punkten 10 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att punkterna 2–9 tillämpas när en myndighet omprövar eller uppdaterar villkoren för en verksamhet som avses i punkt 1;

Vid prövningar avseende återkallelser av tillstånd, omprövning av villkor, dispenser och godkännanden som avses i 24 kap. 3, 5, 8 eller 9 §§ miljöbalken krävs vare sig en specifik miljöbedömning eller en undersökning av betydande miljöpåverkan enligt 6 kap. miljöbalken. Detsamma gäller för den omprövning av vattenverksamheter som ska ske enligt 24 kap. 10 § miljöbalken av vattenverksamheter. När en myndighet efter ansökan av verksamhetsutövaren prövar om ändring av en befintlig verksamhet eller nytt tillstånd ska meddelas gäller i huvudsak samma bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivning och samråd som vid ansökan om ett nytt tillstånd om ansökan görs av verksamhetsutövaren. Allmänhetens deltagande är därmed garanterat på samma sätt vid förnyade prövningar av befintliga verksamheter.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram en vägledning som stöd för länsstyrelserna i processen för den regionala samverkan inför verksamhetsutövares ansökan om omprövning av tillstånd till vattenkraftverk. I denna vägledning rekommenderas länsstyrelserna bl.a. att samråda med ideella organisationer.

(k) När det gäller punkten 11 – åtgärder som har vidtagits för att tillämpa bestämmelserna i artikel 6 på beslut om huruvida avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer (GMO) i miljön ska tillåtas.

Se avsnitt 34.

16. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 6

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 6.

—

17. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 6

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om allmänhetens deltagande i beslut om sådana särskilda verksamheter som avses i artikel 6, finns det t.ex. statistik eller annan information om allmänhetens deltagande i beslut om dessa särskilda verksamheter eller om beslut om att inte tillämpa bestämmelserna i artikeln i fråga om verksamheter som rör det nationella försvaret.

—

18. Webbadresser som är relevanta för att genomföra bestämmelserna i artikel 6

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

19. Artikel 7, Allmänhetens deltagande i utarbetandet av planer, program och riktlinjer avseende miljön

Lista åtgärder som har vidtagits för att göra det möjligt för allmänheten att, i enlighet med artikel 7, delta i utarbetandet av planer och program som avser miljön. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

När det gäller fysisk planering och markanvändning finns bestämmelser i plan- och bygglagen (2010:900) om att kommunen ska hålla planförslag tillgängliga för alla som vill ta del av dem och ge kommunens medlemmar, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av ett förslag tillfälle att delta i kommunens samråd innan beslut fattas. Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Det finns även i fråga om annan planering bestämmelser om allmänhetens deltagande, t.ex. bestämmelser i 15 kap. miljöbalken om hur avfallsplaner på kommunal och nationell nivå tas fram och vad de ska innehålla. I dessa redogörs bl.a. för åtgärder som har vidtagits och är planerade att vidtas för att se till att avfall tas om hand på ett korrekt sätt.

Dessutom tillämpas normalt ett remissförfarande där berörda myndigheter och organisationer får komma till tals innan beslut fattas. Även handlingsprogram remitteras till berörda instanser när det bedöms lämpligt. Ett exempel är arbetet med en nationell strategi för hållbar utveckling under vilket det bl.a. har hållits möten och dialoger med olika grupper i samhället.

Miljöbalken ställer krav på att planer och program som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska miljöbedömas. Inom ramen för en miljöbedömning ska berörda myndigheter och allmänheten få delta i planeringsprocessen och lämna synpunkter som ska beaktas innan planen eller programmet antas (6 kap. 3–19 §§ miljöbalken).

20. Möjligheter för allmänheten att, i enlighet med artikel 7, delta i arbetet med att ta fram politiska riktlinjer som avser miljön

Förklara vilka möjligheter det finns för allmänheten att delta i arbetet med att ta fram politiska riktlinjer som rör miljön.

Det finns ett flertal formaliserade forum för samverkan och dialog mellan Regeringskansliet och företrädare för olika typer av föreningar och folkrörelser.

Den parlamentariska kommittén Miljömålsberedningen har i uppdrag att föreslå hur miljö kvalitetsmålen ska nås genom att ta fram politiskt förankrade förslag till strategier på olika områden. Strategierna ska omfatta förslag till etappmål, styrmedel och åtgärder. Miljömålsberedningen ska arbeta i bred dialog med det omgivande samhället, bl.a. med ideella organisationer, för att inhämta kunskap och förankra förslag till strategier. Miljömålsberedningen anordnar hearings och seminarier samt bjuder in företrädare för ideella organisationer till sammanträdena. Två företrädare för miljöorganisationer i Sverige, Naturskyddsföreningen och WWF, har varit sakkunniga i beredningen sedan den startade 2010.

Regeringen beslutade 2018 om ett nationellt skogsprogram. Programmet togs fram i bred dialog med det civila samhället. Målet med programmet är att skogen ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Ett programråd är knutet till skogsprogrammet och där ingår representanter för ett tjugotal organisationer och myndigheter. Programrådets roll är att ge vägledning och råd till regeringen i det fortsatta arbetet.

Regeringen tillsatte 2016 en nationell samordnare för initiativet Fossilfritt Sverige som går ut på att tillsammans med företag och andra aktörer ta fram planer som leder mot fossilfrihet. I dag har 22 branschvisa färdplaner presenterats omfattande tillsammans huvuddelen av utsläppen av växthusgaser från Sverige. Samordnaren ska tillhandahålla en plattform för dialog och samarbete, såväl mellan aktörerna och regeringen som mellan

aktörerna. Initiativet omfattar drygt 500 aktörer från näringslivet, kommuner, regioner och organisationer.

Enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) ska länsstyrelserna som är vattenmyndigheter planera sitt arbete så att det möjliggör och uppmuntrar till deltagande av alla som berörs av förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön. Innan vattenmyndigheten fattar beslut om kvalitetskrav för yt- och grundvattenförekomster samt skyddade områden, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna uppfyllas eller i övrigt handlägger frågor enligt förordningen som är av större betydelse ska myndigheten samråda med de myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare och enskilda som berörs av beslutet. Den som upprättar ett förslag till åtgärdsprogram ska genom kungörelse i ortstidning eller på annat sätt ge de som berörs av åtgärdsprogrammet tillfälle under minst sex månader att lämna synpunkter på förslaget, och i en särskild sammanställning redovisa synpunkterna och hur hänsyn tas till dem (5 kap. 4 § miljöbalken och 6 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen). Av kungörelsen av förslaget till åtgärdsprogram ska det framgå att förslaget finns tillgängligt för allmänheten hos samtliga länsstyrelser och kommuner inom det område som programmet omfattar samt inom vilken tid och till vem synpunkter ska lämnas. När ett åtgärdsprogram har fastställts ska länsstyrelsen som är vattenmyndighet snarast kungöra detta i ortstidning. Information om vattenmyndigheternas samråd annonseras även på deras webbplatser. Under den senaste samrådsperioden om förvaltningsplan, åtgärdsplan och miljö kvalitetsnormer anordnade t.ex. länsstyrelsen som är Vattenmyndigheten i Bottenvikens vattendistrikt tillsammans med distriktets länsstyrelser tretton lokala möten i vattenrådets regi samt en workshop som samlade ett hundratal deltagare. Vattenråden, ska skapa en lokal förankring i vattenförvaltningsarbetet och fungera som ett forum för att diskutera frågor om vattenresurser och vattenkvalitet inom det aktuella området. De ska involvera alla som berörs, t.ex. kommuner, näringslivet, fiskeföreningar, naturskyddsföreningar och även privatpersoner.

Allmänheten ges även möjlighet att påverka beslut om det program för allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet för säkert omhändertagande av kärnavfall som den som har tillstånd att driva en kärnkraftsreaktor ska ges in till Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) vart tredje år (12 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och 25 § förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet). Enligt bestämmelserna ska myndigheten utvärdera och granska

programmet och i samband med detta bjuder SSM in olika parter i samhället att delta i beslutsprocessen och lämna synpunkter. SSM vänder sig även till företrädare för myndigheter, kommuner, allmänhet och näringsliv för att inhämta synpunkter på de nationella program för hantering av radioaktivt avfall som upprättas i enlighet med artikel 5a, 11 och 12, direktiv 2011/70/Euratom.

Inom varje länsstyrelse finns en viltförvaltningsdelegation för samverkan i frågor om länets viltförvaltning. Delegationerna beslutar bl.a. om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen och deltar i arbetet med att ta fram rovdjursförvaltningsplaner och miniminivåer för förekomsten av stora rovdjur. Delegationen består av ledamöter som representerar olika intressen, såsom jakt- och viltvård, naturvård, jordbruk och skogsnäring, t.ex. medlemmar i miljöorganisationer.

21. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 7

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 7.

—

22. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 7

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om allmänhetens deltagande i fråga om sådana beslut som avses i artikel 7.

—

23. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 7

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

24. Artikel 8, Allmänhetens deltagande i utarbetandet av lagar och andra författningar

Beskriv vilka insatser som myndigheter gör för att, i enlighet med artikel 8, främja ett effektivt deltagande från allmänheten när myndigheter tar fram rättsligt bindande bestämmelser som kan ha en betydande inverkan på miljön. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

Regeringen och andra normgivande organ tillämpar regelmässigt remissförfarande under arbetet med att ta fram bestämmelser som är av allmänt intresse. Att det som ett led i beredningen av ärenden i stor

utsträckning hämtas in yttrande från myndigheter och allmänhet är ett karakteristiskt och betydelsefullt inslag i svensk politisk beslutsprocess. Beredningskravet i fråga om regeringsärenden är särskilt reglerat i grundlag. I regeringsformen anges uttryckligen att vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig (7 kap. 2 § regeringsformen). Riksdagens konstitutionsutskott prövar också vid sin årliga granskning av regeringen att förvaltningsärenden har handlagts i enlighet med gällande förvaltningsrättsliga principer. Av 23 § första stycket förvaltningslagen (2017:900) framgår att en myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Av 26 § förvaltningslagen framgår att en myndighet inom ramen för ett ärende kan begära ett yttrande från en annan myndighet eller från någon enskild.

25. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 8

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 8.

—

26. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 8

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om allmänhetens deltagande i fråga om sådana beslut som avses i artikel 8.

—

27. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 8

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

28. Artikel 9, Tillgång till rättslig prövning

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna om tillgång till rättslig prövning i artikel 9.

Beskriv hur punkterna i artikel 9 genomförs. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts. Beskriv särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) den som anser att hans eller hennes begäran om information enligt artikel 4 inte har behandlats i enlighet med bestämmelserna i den artikeln har rätt till en överprövning av en domstol eller något annat oberoende och opartiskt organ som inrättats genom lag;

Rätten att överklaga en myndighets beslut att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling framgår av 2 kap. 19 § tryckfrihetsförordningen (TF). Av 6 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL) följer att den som prövar en utlämnandefråga ska informera sökanden om möjligheten att begära myndighetens prövning och att det krävs ett skriftligt beslut av myndigheten för att beslutet ska kunna överklagas. Vidare bestämmelser om överklagande finns i 6 kap. 7-9 §§ OSL.

(ii) för det fall att det finns föreskrifter om en sådan domstolsprövning, att den berörda personen även har rätt till ett snabbt lagstadgat förfarande avgiftsfritt eller till en låg avgift för att få sin sak omprövad av myndigheten eller prövad av ett annat oberoende och opartiskt organ än en domstol;

Ett överklagande av en myndighets beslut att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling ska prövas skyndsamt (2 kap. 19 andra stycket § TF).

Myndigheterna har dessutom en möjlighet att rätta eller ändra sina beslut. Enligt 36 § förvaltningslagen (2017:900) får en myndighet rätta ett beslut som den har meddelat om det innehåller en uppenbar felaktighet till följd av någons förbiseende. En myndighet får även ändra ett beslut som den själv har fattat om den anser att beslutet är felaktigt på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning (37 § första stycket förvaltningslagen). Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock bara under vissa förutsättningar ändras till den enskildes nackdel (37 § andra stycket förvaltningslagen). Vidare är en myndighet, under vissa förutsättningar, skyldig att ändra ett beslut som den själv har fattat (38 § förvaltningslagen).

Såväl förfarandet hos myndigheten som överklagandeförfaranden är gratis.

(iii) slutliga beslut enligt denna bestämmelse är bindande för den myndighet som innehar information, att beslutet är skriftligt motiverat – åtminstone när en begäran om tillgång till information har avslagits;

En myndighets beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt ska innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt (32 § förvaltningslagen). Ett beslut att avslå en begäran om miljöinformation ska vara skriftligt om sökanden begär det (6 kap. 3 § OSL och 8 § lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ).

Om en domstol efter överklagande har beslutat bifalla en begäran om att få ta del av en allmän handling ska den myndighet som förvarar handlingen se till att sökanden får tillgång till den.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att, inom ramen för den nationella lagstiftningen, den berörda allmänheten som uppfyller kriterierna i punkt 2 har rätt till prövning av den materiella och formella giltigheten av ett beslut, en handling eller en underlåtenhet som omfattas av artikel 6 vid domstol och/eller något annat oberoende och opartiskt organ som har inrättats genom lag;

Rätt till domstolsprövning av den materiella och formella giltigheten av ett beslut etc. som omfattas av artikel 6 föreskrivs på olika håll i lagstiftningen. Beslut om tillstånd till verksamheter som kan ha en betydande påverkan på miljön fattas i de flesta fall enligt bestämmelserna i miljöbalken. De besluten får överklagas antingen via överordnad myndighet vidare till mark- och miljödomstol och därefter till Mark- och miljööverdomstolen eller från mark- och miljödomstol vidare till Mark- och miljööverdomstolen och slutligen till Högsta domstolen. Vid överprövningen kan beslutet prövas i både materiellt och formellt hänseende. Ett fullgott samråd och en fullständig miljökonsekvensbeskrivning utgör en processförutsättning vid domstolens behandling av en tillståndsansökan. Om lagens krav i dessa avseenden inte uppfyllts kan ansökan komma att avvisas.

Vissa tillståndsbeslut fattas i första instans av regeringen eller efter överklagande till regeringen. Sådana beslut kan i vissa fall rättsprövas av Högsta förvaltningsdomstolen med stöd av lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut.

Överklagbara domar och beslut får överklagas av den som beslutet angår om beslutet gått honom eller henne emot (16 kap. 12 § miljöbalken och 42 § förvaltningslagen). Enligt rättspraxis anses varje person som kan tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den verksamhet för vilken

tillstånd söks ha rätt att vara part och att överklaga, om risken för skada eller olägenhet rör ett av rättsordningen skyddat intresse och inte är enbart teoretisk eller helt obetydlig (Högsta domstolen, NJA 2004 s. 590 och NJA 2012 s. 921).

Miljöorganisationers rätt att överklaga domar och beslut regleras särskilt i 16 kap. 13 § miljöbalken och i en rad speciallagar.

Den generella rätten för miljöorganisationer att överklaga bl.a. tillståndsbeslut infördes 1999 i 16 kap. 13 § miljöbalken. Efter att Sverige blev part till konventionen ändrades bestämmelsen bl.a. på så sätt att det nu klart framgår att överklagandemöjligheterna även omfattar tillsynsbeslut enligt 10 kap. miljöbalken (beslut om avhjälpande vid allvarliga miljöskador) samt omprövning av eller villkor i domar eller beslut. Bestämmelsen har också ändrats till att omfatta fler organisationstyper. Ideella föreningar eller andra juridiska personer som har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen, inte är vinstdrivande, har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år och har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att organisationen har allmänhetens stöd har numera överklaganderätt.

Högsta domstolen har i NJA 2012 s. 921 fastställt att organisationer som svarar mot kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken har rätt att överklaga, medan det i de fall där en organisation inte svarar mot kriterierna får göras en bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Enligt domen får kriterierna aldrig ses isolerade från det bakomliggande syftet, att fastställa om organisationen är verksam på ett sådant sätt att den kan anses representera allmänheten, närmast för att bevaka allmänna naturskydds- eller miljöskyddsintressen. Domstolen kom i målet fram till att en generös bedömning av miljöorganisationernas rätt att överklaga ska göras. Domstolen hänvisade till förarbetena (prop. 1997/98:45 del 1 s. 486) och EU-domstolens dom i mål C-115/09. I Högsta domstolens avgörande NJA 2020 s. 845 hänvisade domstolen till NJA 2012 s. 921 och bekräftade att kriterierna i 16 kap. 13 § är hållpunkter för bedömningen och inte krav av självständig betydelse som i sig kan utesluta en rätt att överklaga. Domstolen fastställde vidare att bedömningen i ett enskilt fall därför kan bli att en organisation som inte fullt ut uppfyller kriterierna har rätt att överklaga beslutet. I det konkreta avgörandet kom domstolen fram till att en organisation med ett fåtal medlemmar hade rätt att överklaga beslutet i fråga.

Kulturmiljöorganisationer har i praxis ansetts ha rätt att överklaga beslut om beslutet aktualiserar hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön (se Högsta domstolens beslut i NJA 2020 s. 641, jfr även Högsta förvaltningsdomstolens dom HFD 2018 ref. 10 II).

Utvecklingen av allmänhetens tillgång till rättslig prövning genom rättspraxis beskrivs vidare i avsnitt 30.

Bestämmelserna i 16 kap. 13 § om vissa ideella föreningars rätt att överklaga gäller i fråga om strandskydd också för en ideell förening som enligt sina stadgar har till ändamål att tillvarata friluftsintrössen.

Enligt 2 § lagen om rättsprövning av vissa regeringsbeslut har en miljöorganisation som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken en uttrycklig rätt att ansöka om rättsprövning av sådana tillståndsbeslut av regeringen som omfattas av artikel 9.2 i konventionen.

Vissa beslut som omfattas av konventionen meddelas enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL. I 13 kap. 12 och 13 §§ PBL regleras rätten för miljöorganisationer som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken att överklaga beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan på grund av att planområdet får tas i anspråk för vissa typer av verksamheter samt beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som innebär att ett område inte längre ska omfattas av strandskydd. Högsta domstolen har i sitt avgörande den 11 mars 2020 i NJA 2020 s. 190 fastställt att organisationer som svarar mot kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken även kan ha rätt att överklaga beslut i områden som inte omfattas av detaljplan med stöd av 13 kap. 8 § PBL. Enligt domen ska bestämmelserna om miljöorganisationers klagorätt ges en tolkning som innebär att miljöorganisationer har klagorätt i fråga om bygglovsbeslut som aktualiserar hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till miljön- och naturskyddet.

I syfte att säkerställa att det nationella regelverket är förenligt med reglerna i konventionen begränsades det s.k. aktivitetskravet i PBL genom en lagändring den 1 augusti 2022. Aktivitetskravet innebär att en kommuns beslut om att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som huvudregel endast får överklagas av den som före utgången av granskningstiden – som är en del av den process som föregår kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan – skriftligen har framfört synpunkter som inte har blivit

tillgodosedda. Numera gäller inte aktivitetskravet för den som överklagar en kommuns beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som avser ett s.k. MKB-projekt, d.v.s. ett sådant byggprojekt som omfattas av kraven i MKB-direktivet.

(c) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att den allmänhet som uppfyller eventuella kriterier i nationell rätt har rätt att få handlingar och underlåtenheter av personer och myndigheter som strider mot den nationella miljölagstiftningen prövade av domstol eller i administrativ ordning;

Liksom i fråga om tillståndsbeslut finns bestämmelser i miljöbalken och i den förvaltningsrättsliga lagstiftningen som gör det möjligt att överklaga myndighetsbeslut generellt. Det finns alltså möjligheter att få myndigheters beslut som rör miljölagstiftningen prövade av domstol.

Som nämnts har miljöorganisationer en uttrycklig rätt att överklaga sådana tillsynsbeslut som fattas enligt 10 kap. miljöbalken. Enskilda och miljöorganisationer får också i vissa fall väcka talan vid mark- och miljödomstol om skadestånd eller rikta talan mot verksamhetsutövaren och yrka att verksamheten förbjuds (32 kap. 12–14 §§ miljöbalken). Vid brott mot en straffsanktionerad miljöbestämmelse kan en målsägande också föra enskilt åtal enligt 47 kap. rättegångsbalken.

För att säkerställa syftet med miljöbalken (att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö) och föreskrifter som meddelats med stöd av balken ska tillsynsmyndigheterna på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera hur miljöbalken och föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs och vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse (26 kap. 1 § miljöbalken).

Tillsyn av verksamheter som omfattas av miljöbalken bedrivs främst av länsstyrelser och kommuner. Tillsynen innebär att myndigheten kontrollerar att lagarna följs, bedömer om de villkor som en verksamhet som omfattas av tillstånd har är tillräckliga och underlättar för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter genom att ge information och liknande. Tillsynsmyndigheten kontrollerar att verksamheten inte innebär en olägenhet för människors hälsa eller miljön. Verksamhetsutövaren har ett ansvar att bedriva egenkontroll, vilket innebär att verksamhetsutövaren fortlöpande ska planera och kontrollera sin verksamhet så att skador och olägenhet för människors hälsa och miljön förebyggs. I tillsynen ingår att kontrollera att egenkontrollen

fungerar. De nationella tillsynsvägledande myndigheterna ansvarar för tillsynsvägledning. Ansvaret delas med länsstyrelserna som ger vägledning till kommunerna i länet. Tillsynsvägledningen ska stödja kommunernas tillsyn så att de kan bedriva en effektiv och likvärdig tillsyn.

Tillsynsmyndigheterna handlar normalt på eget initiativ men vem som helst kan påkalla en granskning av enskildas och myndigheters ageranden genom att t.ex. anmäla en misstänkt överträdelse av en miljöbestämmelse till tillsynsmyndigheterna, polis eller åklagare. En anmälan till tillsynsmyndigheten ska läggas upp som ett ärende och avslutas med någon form av beslut. Se om utvecklingen i rättspraxis av den berörda allmänhetens tillgång till rättslig prövning i avsnitt 30.

(d) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) de förfaranden som avses i punkterna 1–3 erbjuder tillräckliga och effektiva rättsmedel;

(ii) förfarandena i övrigt motsvarar kraven i punkten;

Det tas inte ut några avgifter för att överklaga tillståndsbeslut, beslut om deltagande eller beslut om att lämna ut miljöinformation. Det är heller inget krav på att ha juridiskt ombud för att få tillgång till prövning. Den som överklagar beslutet ansvarar inte heller för motpartens rättegångskostnader. Detsamma gäller i fråga om tillsynsbeslut.

Tillsynsmyndigheterna har möjlighet att utfärda förelägganden och förbud och även förena dessa med vite. Myndigheterna kan även besluta om miljöstraffavgifter och är skyldiga att anmäla överträdelser av bestämmelser i miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av balken till polis- eller åklagarmyndigheten om det finns misstanke om brott.

Domar och beslut i mål hos domstolar och myndigheter ska som huvudregel dokumenteras skriftligt (se t.ex. 17 kap. 7 och 9 §§ rättegångsbalken, 31 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och 32 § förvaltningslagen). Beslut och domar är tillgängliga för allmänheten enligt bestämmelserna om handlingsoffentlighet i den svenska offentlighetsprincipen. Utöver detta finns bestämmelser om att domar ska hållas tillgängliga på rättens kansli, hos aktförvarare etc. när det meddelats (se t.ex. 22 kap. 21 § miljöbalken och 17 kap. 9 § rättegångsbalken).

(e) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänheten informeras om tillgången till rättslig prövning i domstol eller i administrativ ordning.

Enligt svensk rätt ska beslut av domstol eller annan myndighet som kan överklagas alltid innehålla en upplysning om hur beslutet kan överklagas (se exempelvis 33 § förvaltningslagen). Som nämnts ovan är besluten tillgängliga för allmänheten.

29. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 9

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 9

Ett beslut om utlämnande av allmän handling som fattats av statsråd kan enligt grundlagen överklagas till regeringen (2 kap. 19 § tryckfrihetsförordningen). Det finns inte möjlighet att överklaga statsrådets eller regeringens beslut till domstol. Sverige har på denna punkt reserverat sig i förhållande till konventionens krav.

Den berörda allmänhetens tillgång till rättslig prövning har utvecklats genom rättspraxis. Praxis på området har blivit mycket omfattande. För enskilda och miljöorganisationer kan det vara svårt att förstå vilka beslut som får överklagas. För att få klarhet i frågan krävs en genomgång av flera rättsfall från Högsta domstolen, Högsta förvaltningsdomstolen och Mark- och miljööverdomstolen. Se närmare om rättspraxis i avsnitt 30.

30. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 9

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om tillgång till rättslig prövning i artikel 9. Finns det t.ex. någon tillgänglig statistik och finns det några stödåtgärder som kan undanröja eller minska ekonomiska och andra hinder för nyttjandet av tillgång till rättslig prövning?

När myndigheter och domstolar handlägger mål och ärenden är den s.k. officialprincipen tillämplig. Principen innebär dels att prövningsmyndigheterna har en skyldighet att se till att varje enskilt ärende blir tillfredsställande utrett, dels att myndigheterna inte är bundna av de omständigheter som förs fram av parterna. Tillämpningen av denna utredningsskyldighet får anses vara en omständighet som bidrar till att allmänhetens behov av att biträdas av juridisk expertis minskar, vilket i sin tur leder till lägre processkostnader för allmänheten.

Den berörda allmänhetens tillgång till rättslig prövning har utvecklats genom rättspraxis. Nedan nämns några exempel på rättspraxis. Exempelen utgör ingen uttömmande sammanställning av relevant rättspraxis på området.

Enskilda har enligt rättspraxis t.ex. getts rätt att överklaga myndigheters beslut att inte ansöka om återkallelse eller omprövning enligt 24 kap. miljöbalken, se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande MÖD 2011:46, där en enskild berörd gavs rätt att överklaga en länsstyrelses beslut att inte begära återkallelse av ett tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Mark- och miljööverdomstolen har också gett enskilda rätt att i andra sammanhang överklaga beslut av myndigheter att inte vidta tillsynsåtgärder efter klagomål, se t.ex. MÖD 2000:43 och MÖD 2004:31 där närboende ansågs ha rätt att överklaga en tillsynsmyndighets beslut att inte ingripa mot miljöfarlig verksamhet.

Miljöorganisationer har i rättspraxis fått rätt att överklaga även andra beslut än sådana som uttryckligen anges i 16 kap. 13 § miljöbalken, bl.a. andra tillsynsbeslut enligt miljöbalken än sådana som beslutats enligt 10 kap. Detta med motiveringen att beslut om tillsyn inte uttryckligen är undantagna i 16 kap. 13 § miljöbalken och med hänvisning till artikel 9.3 i Århuskonventionen samt Sveriges unionsrättsliga förpliktelser. Domstolarna har även gjort en vidsträckt tolkning av uttrycket beslut om tillstånd eller dispens (MÖD 2012:47, MÖD 2012:48, MÖD 2013:6, MÖD 2014:30, Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 mars 2014 i mål nr M 11609–13 och MÖD 2015:17).

Även miljöorganisationers rätt att överklaga myndighetsbeslut enligt den övriga förvaltningsrättsliga miljölagstiftningen har utvecklats i praxis.

Högsta förvaltningsdomstolen har vidare gett en miljöorganisation som uppfyllde kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken rätt att överklaga Skogsstyrelsens beslut att ge tillstånd till avverkning i fjällnära skog, med hänvisning bl.a. till att beslut om tillstånd till avverkning i fjällnära skog omfattas av artikel 9.3 i Århuskonventionen (HFD 2014 ref. 8).

En länsstyrelses beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning enligt kulturmiljölagen (1988:950) har ansetts omfattas av artikel 9.3. En naturvårdsförening som uppfyllde kraven i 16 kap. 13 § miljöbalken ansågs därför ha rätt att överklaga beslutet (Kammarrätten i Göteborgs dom i mål

nr 1186-16). Domen överklagades till Högsta förvaltningsdomstolen som inte meddelade prövningstillstånd (mål nr 3951-16).

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i HFD 2020 ref. 12 att det inte ur skogsvårdslagen (1979:429) kunde härledas något krav på att vidta en viss åtgärd vid en avverkningsanmälan varför ställningstagandena i den aktuella vägledningen inte omfattades av Århuskonventionen.

I Mark- och miljööverdomstolens dom MÖD 2020:45 hade en avverkningsåtgärd anmälts till ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen fann att Skogsstyrelsen fick vidta de åtgärder som behövdes för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön enligt miljöbalken. Århuskonventionen var därför tillämplig och miljöorganisationen tillerkändes klagorätt.

Miljöorganisationer har enligt praxis, se bl.a. mål nr M 11609-13, tillerkänts klagorätt avseende så kallade nollbeslut.

I mål nr M 2080-20 var frågan om två föreningar hade rätt att överklaga Energimarknadsinspektionens beslut om nätkoncession för en luftledning om 130 kilovolt spänning. Ellagen (1997:857) medgav inte klagorätt för denna typ av ledningar. Mark- och miljööverdomstolen fann dock att det i målet aktualiserades frågor som var direkt relaterade till miljön och omfattade en bedömning av åtgärdens påverkan på miljön. Beslutet utgjorde därför ett sådant beslut som en miljöorganisation kunde klaga på.

31. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 9

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

32. Artiklarna 10–22 ska inte genomföras nationellt

—

33. Allmänna kommentarer om konventionens syfte

Om det är lämpligt, ange hur genomförandet av konventionen bidrar till skyddet av nuvarande och kommande generationers rätt att leva i en miljö som är förenlig med vars och ens hälsa och välbefinnande.

Genomförandet av Århuskonventionen garanterar att allmänheten får tillgång till information, rätt att delta i beslutsprocesser som rör miljön och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor. Sverige har i fråga om öppenhet gentemot allmänheten en lång tradition av ett väl fungerande regelverk med samma syfte som konventionen och positiva erfarenheter av tillämpningen av detta. Allmänhetens rätt att ta del av information hos myndigheter bidrar till ett gott samarbete mellan beslutsfattare och allmänheten samt till ett ökat kunskapsutbyte.

34. Artikel 6 bis och bilaga I bis, Allmänhetens deltagande i beslut om huruvida genetiskt modifierade organismer ska få sättas ut avsiktligt i miljön eller släppas ut på marknaden

Ange lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som genomför bestämmelserna i artikel 6 bis om allmänhetens deltagande i beslut om huruvida genetiskt modifierade organismer (GMO) avsiktligt ska få sättas ut i miljön eller släppas ut på marknaden. Beskriv särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 i artikel 6 bis och:

(i) punkten 1 i bilaga I bis, regelverk som ska säkerställa effektiv information och allmänhetens deltagande i fråga om för beslut som omfattas av bestämmelserna i artikel 6 bis;

Enligt 13 kap. 12 § miljöbalken krävs tillstånd för att avsiktligt sätta ut GMO i miljön och för att släppa ut en produkt som innehåller eller består av sådana organismer på marknaden. Ansökan om tillstånd ska göras hos den tillsynsmyndighet som är ansvarig på tillsynsområdet. Den myndigheten prövar också frågor om tillstånd. Vilken myndighet som är ansvarig beror på vilken organism och användning det handlar om.

I förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön finns bestämmelser om allmänhetens deltagande i tillståndsprövningen. Enligt bestämmelserna ska tillsynsmyndigheten innan den beslutar i en tillståndsfråga om avsiktlig utsättning ge allmänheten och andra intresserade tillfälle att yttra sig. Tillsynsmyndigheten ska också fastställa rutiner för ett sådant samrådsförfarande. Rutinerna ska innebära att intresserade ges skälig tid att lämna synpunkter (2 kap. 10 §). Förordningen innehåller också bestämmelser om information till allmänheten (4 kap. 5 §).

Jordbruksverket ger på sin webbplats alla intresserade tillfälle att lämna synpunkter på sammanfattningar av ansökningar om fältförsök innan beslut fattas.

Gentekniknämnden har i uppgift att följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka etiska frågor och genom rådgivande verksamhet främja en etisk försvarbar och säker användning av gentekniken så att människors och djurs hälsa och miljön skyddas. Nämnden har även till uppgift att sprida kunskap om den gentekniska utvecklingen och har en webbportal med information om genteknik och regelverket på området (www.genteknik.se).

(ii) punkten 2 i bilaga I bis, undantagen i regelverket i fråga om förfarandet för allmänhetens deltagande i bilaga I bis och kriterierna för sådana eventuella undantag

(iii) punkten 3 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att på ett lämpligt, snabbt och effektivt sätt göra eventuella sammanfattningar av anmälningar och utvärderingsrapporter om avsiktlig utsättning av GMO eller utsläppande av GMO på marknaden tillgängliga för allmänheten

(iv) punkten 4 i bilaga I bis, åtgärder som vidtagits för att säkerställa att uppgifter som anges i punkten inte omfattas av sekretess

(v) punkten 5 i bilaga I bis, – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att beslutsprocessen är öppen och att allmänheten har tillgång till information om beslutsprocessen, t.ex.

a. eventuella beslutstyper

b. ansvarig beslutsmyndighet

c. vilka förfaranden för allmänhetens deltagande som har fastställts i enlighet med punkten 1 i bilaga I bis

d. information om från vilken myndighet relevant information kan erhållas

e. information om vilken myndighet synpunkter kan lämnas till och tidsramarna för att lämna synpunkter

(vi) punkten 6 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att de åtgärder som införts för att genomföra punkten 1 i bilaga I bis gör det möjligt för allmänheten att, på ett lämpligt sätt, lämna kommentarer, information, analyser eller åsikter som den anser kan vara relevanta i fråga om den föreslagna avsiktliga utsättningen av GMO i miljön eller utsläppandet av GMO på marknaden

(vii) punkten 7 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att hänsyn tas till resultatet av de förfaranden för allmänhetens deltagande som anordnats enligt punkten 1 i bilaga I bis;

(viii) punkten 8 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att besluten som omfattas av bestämmelserna i bilaga I bis och som fattas av offentliga myndigheter görs tillgängliga för allmänheten tillsammans med de skäl och överväganden som utgör grund för besluten

—

(b) När det gäller punkten 2 i artikel 6 bis, hur krav som ställs i enlighet med bestämmelserna i bilaga I bis kompletterar och stöder det nationella ramverket för biosäkerhet samt överensstämmer med målen för Cartagena-protokollet om biosäkerhet till konventionen om biologisk mångfald

—

35. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 6 bis och bilaga I bis

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 6 bis och bilaga I bis

—

36. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 6 bis och bilaga I bis

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 6 bis om allmänhetens deltagande i beslut om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön och om utsläppande av genetiskt modifierade organismer på marknaden, finns det t.ex. statistik eller annan information om allmänhetens deltagande i sådana beslut eller om sådana beslut som avses i punkten 2 i bilaga I bis och som kan undantas från bestämmelserna om allmänhetens deltagande.

—

37. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 6 bis och bilaga I bis

Ange eventuella relevanta webbadresser, t.ex. webbadresser med register över beslut och utsläpp som rör genetiskt modifierade organismer.

—

38. Uppföljning när det gäller efterlevnadsfrågor

Om det senaste partsmötet, med anledning av en rapport och eventuella rekommendationer från efterlevnadskommittén, beslutade om åtgärder för parten (här Sverige) ange (a) vilka åtgärder som beslutades och (b) vilka åtgärder Sverige har vidtagit för att genomföra dessa åtgärder i syfte att säkerställa att konventionen följs. Inkludera referenser till respektive del.

Frågan är inte aktuell eftersom partsmötet aldrig har haft att ta ställning till något beslut från efterlevnadskommittén om Sveriges genomförande av konventionen.